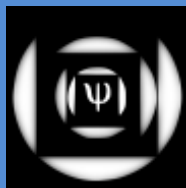

Slovenská akadémia vied

**ÚSTAV EXPERIMENTÁLNEJ
PSYCHOLÓGIE:
KONCÍZNE VÝSLEDKY DO R. 2010**

Damián Kováč

Bratislava
2011

Slovenská akadémia vied

**ÚSTAV EXPERIMENTÁLNEJ
PSYCHOLÓGIE:
KONCÍZNE VÝSLEDKY DO R. 2010**

Damián Kováč

Bratislava
2011

Recenzovali: prof. PhDr. I. Ruisel, DrSc.
PhDr. M. Stríženec, DrSc.

Technická spolupráca: Mgr. Ida Prokopčáková
Katarína Hornáčková

Text neprešiel jazykovou korektúrou

Kniha vznikla za podpory Grantovej agentúry VEGA (grant č.
2/099/09).

ISBN 978-80-88910-31-2

Slovenská akadémia vied

ÚSTAV EXPERIMENTÁLNEJ PSYCHOLÓGIE:

KONCÍZNE VÝSLEDKY DO R. 2010

Damián Kováč

OBSAH

<i>PREDSLOV</i>	5
I. INŠTITUCIONÁLNY VÝVOJ	7
II. VÝSKUMNÁ ČINNOSŤ	9
1. Disciplinárne zameranie	9
2. Vedecké problémy (úlohy ŠPZV, granty)	9
3. Témy	14
III. NAJDÔLEŽITEJŠIE VEDECKÉ VÝSLEDKY	21
1. Psychologická koncepcia hoministicky orientovanej psychológie	21
2. Poznávanie, inteligencia a tvorivosť v ľudskom správaní .	22
3. Osobnosť - integrujúci psychoregulátor konania	24
4. Neurofyziologické základy poznávania a osobnosti	25
5. Človek v pracovnej činnosti	26
6. Psychológia kvality života	28
7. Spiritualita v osobnosti	29
IV. PUBLIKAČNÉ VÝSTUPY	30

V. ODBORNO – ORGANIZAČNÉ AKTIVITY	32
VI. ROZLIČNÉ	34
VII. LITERATÚRA	39
PRÍLOHY	41
INSTITUTE OF EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY: CONCISE RESULTS TO THE YEAR 2010	55

Slovak Academy of Sciences

**INSTITUTE OF EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY:
CONCISE RESULTS TO THE YEAR 2010**

Damián Kováč

CONTENTS

FOREWORD	5
I. DEVELOPMENT OF THE INSTITUTION	7
II. RESEARCH	9
1. Focus of the research field	9
2. Scientific problems (ŠPZV projects, grants)	9
3. Topics	14
III. MOST IMPORTANT RESEARCH RESULTS	21
1. Psychological concept of hoministically focused psychology	21
2. Cognition, intelligence and creativity in human behavior ..	22
3. Personality – an integrating mental regulator of action	24
4. Neurophysiological base of cognition and personality	25
5. Man at work	26
6. Quality of Life psychology	28
7. Spirituality in personality	29
IV. PUBLICATIONS	30

V. PROFESSIONAL – ORGANIZATIONAL ACTIVITIES	32
VI. MISCELLANEOUS	34
VII. REFERENCES	39
APPENDIX	41
INSTITUTE OF EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY: CONCISE RESULTS TO THE YEAR 2010	55

Predslov

Táto štúdia vznikla na podnet Predsedníctva SAV, ktoré gestoruje projekt „Dejiny SAV“. Jeho realizátori žiadali od pracovísk SAV podklady len o najdôležitejších vedeckých výsledkoch, a to 3-4, všetko v rozsahu maximálne 4 strany. Splniť toto „nedobré“ zadanie pre človeka, ktorý pôsobil v psychologickom pracovisku SAV od jeho prapočiatkov, je náramne ťažké.

Aj keď požiadavku realizátorov som trochu prekročil, k uvedeným najdôležitejším výsledkom som pridal ďalšie štyri. No nielen to. Viacero dôvodov ma viedlo vytvoriť širší obraz o fungovaní Ústavu experimentálnej psychológie SAV v 58. roku jeho existencie. Veď vedecké výsledky v psychológii sa nedosahujú bez vedeckých metód, bez rokovaní, bez výstupov.

Moje dlhodobé pôsobenie na tomto pracovisku, navyše viac ako 30 rokov vo funkcii jeho riaditeľa, ma viedlo referovať o tom stroho, faktograficky, vyhnúť sa hodnoteniu. Z toho dôvodu sa neuvádzajú pri výsledkoch mená (okrem už nežijúcich pracovníkov ÚEP), za čo sa kolegyniam a kolegom ospravedlňujem; všeličo však možno vyvodit' z grantových projektov, bibliografických údajov, resp. iných podkladov v prílohách.

Podklady, z ktorých som čerpal boli mnohoraké. Predovšetkým prehlasujem, že ako riaditeľ ÚEP som do r.1991 s ceruzkou v ruke prečítal všetky, opakujem všetky edičné výstupy pracovníkov ústavu. To som už, pravda, nerobil v ostatných decéniách, aj keď výberové áno (napr. príspevky do Studia Psychologica do r. 2008). K napísaniu tejto štúdie som však využil informácie predovšetkým z výročných správ ÚEP za r. 1992-2010 a potom aj zo záverečných správ grantových projektov.

Traduje sa, že kto si nepamätá históriu hocičoho, hrozí mu, že si to či ono musí s problémami zopakovať; história – magistra vitae. K tomu dodávam, že len žijúci môžu vypovedať o všetkom, čo bolo, aj o tom čo nie je artefaktom; oral history. A ja si, chvalabohu, ešte všeličo pamätám, čo by mohlo byť v pozadí, resp. na začiatku tých-ktorých reálií. Preto: historik nie je len svedok minulosti, historika možno pokladať aj za dozadu obráteného proroka.

Bratislava, máj – jún 2011

Damián Kováč

I. INŠTITUCIONÁLNY VÝVOJ

Nie je pravidlom, že v rámci vrcholových vedeckých organizácií vyspelých krajín je zastúpená aj psychológia; navyše aj ako vedecko-výskumné pracovisko. Na Slovensku, v jeho kultúrno-organizačných realiách, sa vďaka iniciatíve A. Jurovského tak stalo, keď r. 1948 bol ustanovený **Psychologický ústav SAVU**. Išlo o zárodočné pracovisko (1+2 pracovníci), ktoré však vo vedeckej rade sústredilo viacero odborne vyspelých pracovníkov; súčasne aj niekoľkých študentov psychológieⁱ. V náplni jeho činnosti dominoval rozsiahly terénny výskum, zameraný na psychické zmeny dedinského (rurálneho) obyvateľstva Slovenska vyvolané okolitou mestskou industrializáciou. Realizoval sa v lete 1950 v troch obciach okolo Partizánskeho, a to spolu so sociológmi a študentmi psychológie; dovedna vyše 30 anketárov navštívilo v priebehu jedného mesiaca všetky tamjšie domy.

Psychologický ústav SAVU prevzal od Matice slovenskej vydávanie prvého slovenského odborného periodika a tak 4. ročník Psychologického zborníka už bol v edícii SAVU. Vo vedeckej rade Psychologického ústavu SAVU sa koncepcne pripravoval prvý zjazd slovenských psychológov a encyklopédia psychológie práce. Avšak radikálna zmena spoločenského systému v ČSR, vyvolaná „Vítazným februárom 1948“, sa postupne začala prejavovať aj v SAVU. Terčom kritiky nového, marxisticky orientovaného vedenia SAVU sa stali najmä pracoviská spoločenskovedného charakteru. Administratívnym aktom bolo takto zrušených päť, medzi nimi 13.7.1951 aj Psychologický ústav SAVU. Z jeho odbornej činnosti, najmä údaje z výskumu, sa nič nezachovalo, v Ústrednom archíve SAV sú len kancelárske spisy.

Diskontinuita rozvíjania psychológie v SAVU však netrvala dlho. Poslednému riaditeľovi zrušeného bratislavského Psychotechnického ústavu – M. Bažánymu sa podarilo r. 1952 (oficiálne 2.10.) založiť v rámci Filozofického ústavu SAVU relatívne samostatné **Psychologické oddelenie**.ⁱⁱ K jeho strategickým úlohám patrilo „prebudovávanie“ psychológie na Slovensku podľa učenia marxizmu a vzoru sovietskej psychológie. V novom periodiku – Psychologický časopis SAV (1953-54) boli zväčša publikované teoretické a historické štúdie ako aj prekla-

ⁱ K nim patrili aj autor tejto štúdie, najmä ako účastník výskumných aktivít ústavu.

ⁱⁱ Oddelenie malo svoj hlavičkový papier ako aj pečiatku. D.K. bol doň prijatý 1.3.1952 už ako riadny pracovník.

dy. Súčasne sa v duchu učenia I.P. Pavlova o najvyššej nervovej činnosti pripravovala výskumná činnosť, a to budovaním prvého psychologického laboratória na Slovensku. Išlo o zvukotesnú komoru, ktorá bola vybavená prevažne originálnymi stimulačnými a registračnými technikami. Všetko to snaženie vyvrcholilo po dvoch rokoch všestrannej práce, keď 7. marca 1955 bolo slávnostne, za prítomnosti predsedu SAV O. Pavlíka, v budove na Klemensovej 27, otvorené **Psychologické laboratórium SAV** ako samostatné pracovisko schválené uznesením vtedajšieho parlamentu. Okrem jeho zakladateľa ho personálne zabezpečovali piati výskumní pracovníci, vývojový technik a sekretárka. Prvé roky fungovania Psychologického laboratória SAV boli zamerané na psychofyziologické otázky vytvárania podmienených reflexov v rôznych senzorickej modalitách, ako o tom svedčia publikačné výstupy v ročenke Psychologické štúdie SAV (I.-1956, II.-1960). Veľa úsilia sa venovalo kolektívnemu prekladu obsiahlej svetoznámej severoamerickej učebnice „Experimentálna psychológia“, ktorá vyšla vo Vydavateľstve SAV r. 1959 vo 2 200 výtlačkoch. Začali sa aj ďalšie odborné aktivity. Spontánne združovanie v rámci Psychologického krúžku pri SAV prispelo r. 1958 k vzniku Slovenskej psychologickej spoločnosti pri SAV. Začiatkom 60. rokov, po zmene vedenia nastali zmeny aj vo výskumnom zameraníⁱⁱⁱ; rozvinul sa výskum vnímania a pamäti, teda popri psychofyziológii aj kognitívna psychológia s aplikáciou do pracovnej činnosti. Tematické rozšírenie bádania ako aj personálny rast 15 pracovníkov umožnili prebudovanie laboratória na vyššiu organizačnú jednotku. Po značných peripetiách Prezídium Československej akadémie vied napokon k 1.1.1963 schválilo existenciu a vývoj tohto pracoviska s názvom **Ústav experimentálnej psychológie SAV** (v ďalšom ÚEP).

ⁱⁱⁱ Za vedúceho bol r. 1960 zvolený Damián Kováč, ktorý bol riaditeľom ÚEP do r. 1991. Jeho nástupcami sa stali: Michal Stríženec (do r. 1999), potom Imrich Ruisel (do r. 2007); od novembra 2007 funkciu riaditeľky zastáva Viera Bačová.

II. VÝSKUMNÁ ČINNOST'

1. Disciplinárne zameranie

Ako sa už naznačilo, z celku disciplín psychológie ako modernej vedy sa tu dlhodobejšie rozvíjali tieto: teoretická psychológia (najmä paradigmatické teórie, metodológia a história), psychofyziológia (vrátane hemisferálnej laterality), psychofyzika, v celom rozsahu kognitívna psychológia, inžinierska psychológia, psychológia osobnosti, psychosomatika, ontogenetická psychológia (vrátane gerontopsychológie), psychológia učenia sa, sociálna psychológia (osobitne psychológia styku), psychológia tvorivosti, informačná, environmentálna, evolučná, diferenciálna, dopravná, organizačná, mediálna, psycholinguvistika (osobitne psychológia viacjazyčnosti), psychológia náboženstva, mravnosti, múdrosti.

Dlhodobosť aktivít v rámci uvedených psychologických disciplín súčasne znamená, že v ÚEP vznikli viaceré publikačné výstupy z týchto zameraní, vo väčšine sa k tomu vyvinuli alebo adaptovali aj psychologické metodiky, a čo je azda najdôležitejšie, z pracovníkov ÚEP sa stali aj vynikajúci experti v príslušnom zameraní.

2. Vedecké problémy (úlohy štátneho plánu základného výskumu, granty)

Hoci vedeckovýskumnú činnosť vykonávajú jednotlivci, je zrejmé, že veda je výsledkom tímovej spolupráce kolektívov, kohort, generácií. A tá vyúsťuje spravidla do riešenia širších problémov, na ktorých sa podieľajú rôznopočetné tímy výskumných pracovníkov svojimi témami.

Pracovníci Ústavu experimentálnej psychológie SAV už v 60. rokoch riešili tímovo postupne dve hlavné úlohy vtedajšieho Štátneho plánu základného výskumu (ŠPZV):

„Psychologické otázky vnímania vo vzťahu k učeniu“ (1960-64, koordinátor D. Kováč);

„Podiel percepčno-mnémických funkcií v kognitívnych procesoch a analýza práce operátora v automatizovanej výrobe“ (1965-70, koordinátor J. Daniel).

Roky tzv. normalizácie v Československu vyvolali inhibíciu rozvoja psychológie ako aj diktát ideologizácie. Osobitne to platilo pre spoločenské vedy, kam sa vtedy oficiálne zaradovala aj psychológia. Psychologické pracoviská v Československu sa v duchu záverov Ideologickej komisie ÚV KSČ z r. 1971 zamerali na úlohy, ktoré mali posilňovať

„socialistické vedomie“ ľudí, najmä mládeže. ÚEP sa však podarilo zaradiť takmer všetky kapacity do kľúčovej úlohy medicínskych vied združujúcich neurologické a psychiatrické pracoviská. Vďaka tomuto rámcu bolo možné pokračovať v začatom zameraní na kognitívne procesy osobnosti. Konkrétne znenie tzv. čiastkových úloh ŠPZV v r. 1976-80 bolo sformulované takto:

Spôsoby uchovávaní informácií;

- **Interfunkčné vzťahy osobnosti s perцепčno-mnémickými procesmi** (vedúci D. Kováč);
- **Vplyvy záťaže na poznávacíe procesy v podmienkach budovania ASR** (vedúci D. Kováč).

V ďalších plánovacích obdobiach sa ÚEP prepracoval na koordinátora hlavnej úlohy ŠPZV, kde sa riešili tieto témy:

- **Kognitívne funkcie osobnosti ako regulátory činnosti** (1981-85, koordinátor D. Kováč)
- **Intrapsychické väzby vyšších poznávacích procesov človeka** (1986-89, koordinátor D. Kováč).

Koncom 80. rokov sa v ÚEP koncepcne pripravoval rozsiahly interdisciplinárny projekt, „Komplexný výskum človeka“ (v ďalšom len KVČ), ktorý riešiteľsky mali pokryť viaceré pracoviská vied o človeku v Československu (vedúci projektu D. Kováč). KVČ sa r. 1989 najvyššími miestami schválil ako samostatný smer výskumu popri 10-ich programoch ŠPZV, pričom s ÚEP sa rátalo ako s gestorským pracoviskom KVČ.

Revolučné obdobie prerodu ČSSR na demokratickú spoločnosť prinieslo celý rad zmien aj v SAV. Došlo k zmene vedenia SAV, k zrušeniu Štátneho plánu základného výskumu, k značnej redukcii a odchodu pracovníkov. Tento proces sa v hlavných zmenách týkal ÚEP, avšak mal aj isté osobitosti (o tom azda neskoršie).

Vedeckovýskumná činnosť sa prestala rozvíjať z centrálnych miest, avšak zďaleka nie svojvoľne. Vznikol systém grantových organizácií, z ktorých VEGA (1990-) prijímala, schvaľovala a čiastočne aj finančne dotovala takmer všetky výskumné projekty riešené v ÚEP. V ďalšom uvádzame ich prehľad:

Projekty riešené na pracovisku

Doba riešenia 1991-1993:

- **Ruisel, I. a kol.: Praktická inteligencia** (grant č. 999 356 – kategória A).
- **Jurčová, M., a kol.: Kreativizácia osobnosti** (grant č. 999 355 – kategória A).
- **Potašová, A. a kol.: Vplyv priemyselných exhalátov na poznávací vývin detí** (grant č. 999 354 – kategória B; od roku 1992 - kategória A).
- **Fábry, R. a kol.: Problémové situácie v riadení technologického procesu, ich zobrazenie a riešenie operátorom (len rok 1991 - grant č. 93 – kategória C).**

Doba riešenia 1992-1994:

- **Kováč, D. a kol.: Psychológia na Slovensku 1918-1989: počiatky, etablovanie, tvorba, osobnosti, peripetie** (grant č. 2/118/92).

Doba riešenia 1994-1996:

- **Ruisel, I. a kol.: Osobná inteligencia v kontexte poznávania** (grant č. 2/1029/94).
- **Jurčová, M., a kol.: Kreatogénne prostredie, jeho tvorba a bariéry** (grant č. 2/1028/94).
- **Potašová, A. a kol.: Zmeny kognitívno-osobnostných potenciálov detí tangovaných toxickými priemyselnými exhalátmi a možnosti ich zvládania** (grant č. 2/1027/94).

Doba riešenia 1995-1997:

- **Ruiselová, Z. a kol.: Bariéry sociálnej a kognitívnej adaptácie u adolescentov** (grant č. 95/5305/403).
- **Stríženeč, M. a kol.: Metodologická koherencia psychologického bádania viacdimeziózných a mnohoúrovňových problémov** (grant č. 95/5305/404).
- **Sarmány-Schuller, I. a kol.: Štýl poznávania v kontexte osobnosti** (grant č. 95/5305/405).

Projekt financovaný „Department of Psychology Stockholm University, Sweden“ – doba riešenia 1996

- **Ruiselová, Z. a kol.:** Adolescenti, normy a normy porušujúce správanie.

Doba riešenia 1997-1999:

- **Potašová, A. a kol.:** Vplyv škodlivých priemyselných emisií na procesy maturácie v období zaškolenia detí (grant č. 2/4115/97).
- **Ruisel, I. a kol.:** Poznávacia preferencia a intelektová seba-regulácia osobnosti (grant č. 2/4114/97).
- **Kusá, D. a kol.:** Tvorivá osobnosť a sociálna kompetencia (grant č. 2/4116/97; roky 1997-1998).

Doba riešenia 1998-2000:

- **Ruiselová, Z. a kol.:** Kognitívno-emočné charakteristiky zvládania vo vzťahu k adolescentnej osobnosti (grant č. 2/5036/98).
- **Sarmány-Schuller, I. a kol.:** Optimálne rozhodovanie z hľadiska osobnostných a kognitívno-štylových aspektov (grant č. 2/5037/98).
- **Bíro, V.:** Psychofyziologická diagnostika u narkomanov v období resocializácie až po remisiu (Protidrogový fond SR, dvojstranný projekt č. 22/98, doba riešenia 1998-2001).

Doba riešenia 2000-2002:

- **Ruisel, I. a kol.:** Intelektové typy v kontexte životného štýlu (grant č. 2/7140/20).
- **Potašová, A. a kol.:** Prežívanie a zvládanie involučných zmien vo vyššom veku (grant č. 2/7141/20).
- **Kusá, D. a kol.:** Tvorivosť a androgýnia v interpersonálnom procese (grant č. 2/7163/20).

Doba riešenia 2001-2003:

- **Ruiselová, Z. a kol.:** Problémy adjustácie a ich zvládanie v rôznych obdobiach života (grant č. 2/1110/21).
- **Sarmány-Schuller, I. a kol.:** Osobnostné a kognitívne determinanty vývinu a flexibility kognitívneho štýlu a štýlu učenia (grant č. 2/1161/21).

**Centrum excelentnosti výskumu inteligencie a tvorivosti
(CEVIT) – vedúci I. Ruisel, roky 2002-2006**

Doba riešenia 2003-2005:

- **Ruisel, I. a kol.: Sebaregulácia osobnosti v kontexte sociálnej inteligencie, životnej spokojnosti a zmyslu života** (grant č. 2/3020/24)
- **Kusá, D. a kol.: Malá tvorivosť v interpersonálnych procesoch a obsahoch: sociálna a rodová odlišnosť „malého“ tvorcu** (grant č. 2/304023).
- **Potašová, A. a kol.: Zvládanie zmien vo vyššom veku ako facilitátor pohody** (grant č. 2/3074/23).

Doba riešenia 2004-2006:

- **Ruiselová, Z. a kol.: Odpoveď na výzvu – alternatívne štýly zvládania vo vekovom kontexte** (grant č. 2/4076/24).
- **Halama, P. a kol.: Religiozita a spiritualita vo vzťahu k osobnosti** (grant č. 2/4027/24).

Doba riešenia 2006-2008:

- **Ruisel, I. a kol.: Múdrost' v kontexte poznávania** (grant č. 2/6020/26).
- **Kordačová, J. a kol.: Silné stránky osobnosti a ich miesto v prežívaní životnej pohody a šťastia** (grant č. 2/6185/26).
- **Kusá, D. a kol.: Expresívne formy tvorivosti a ich implicitné funkcie** (grant č. 2/6021/26).

Projekt APVV č. 20-049105 – Sollárová, E. – Ruisel, I.: Akademická a praktická inteligencia slovenskej populácie rómskych detí. Roky 2006-2009

Doba riešenia 2007-2009:

- **Ruiselová, Z. a kol.: Premýšľanie o neuskutočnených alternatívach v kontexte osobnosti a zvládania záťažových situácií** (grant č. 1/7034/2007-2009).
- **Sarmány-Schuller, I. a kol.: Kognitívne, emočné a osobnostné aspekty rizika v procese rozhodovania** (grant č. 2/7051/2007-2009).
- **Stríženec, M. a kol.: Kognitívne a afektívne aspekty religio-**

zity a spirituality (grant č. 1/4522/2007-2009. Od r. 2008 zodp. riešiteľ L. Adamovová).

**Centrum excelentnosti výskumu kognícií
(CEVKOG) – vedúci I. Ruisel, roky 2007-2010**

Doba riešenia 2009-2011, 2012:

- **Ruisel, I. a kol.: Epistemické a pragmatické teórie múdrosti** (grant č. 2/0099/2009-2011).
- **Kurincová Čavojová, V. a kol.: Interakčné stratégie detí v kontexte empatie a kognícií z hľadiska teórie mysle** (grant č. 1/0541/2009-2011).
- **Kusá, D. a kol.: Racionalita emócií a kvalita usudzovania v situáciách sociálnej závislosti** (grant č. 2/0204/2009-2012).

Doba riešenia 2010-2012, 2013:

- **Bačová, V. a kol.: Interpretácie rozhodovacieho správania: pohľad psychológie a ekonómie.** (grant č. 2/0121/10-2012).
- **Gurňáková, J. a kol.: Osobnostné aspekty efektívnej sebaregulácie a rozhodovania v situáciách emočnej záťaže** (grant č. 2/0095/10-2013).

3. Témy

Aj keď zameranie ústavu a riešené problémy môžu napovedať istý okruh výsledkov doteraz dosiahnutých v ÚEP, predsa len sa žiada konkrétnejšie poukázať aj na témy jeho pracovníkov. Je to odôvodnené aj tým, že v minulosti ÚEP plnil rolu neformálnej centrálnej inštitúcie, tzv. vlajkovej lode podľa iných, ktorá celkove určovala smer rozvíjania psychologického bádania na Slovensku do r. 1990. Vyjadrené s istým zveličením, sotva existuje taký psychológii relevantný fenomén, ktorý nenájdete v reálnych, t.j. prevažne publikačných výstupoch pracovníkov ústavu. Pokúsili sme sa preto zostaviť akýsi vecný register tém, kde sa okrem nosných, predtým uvedených, dostali tie, z ktorých vznikol aspoň jeden či už analytický, prehľadový alebo hoci len informačný, výstup; heslá akoby kľúčové slová publikácii sme zoradili abecedne, čo, žiaľ, stráca „pridanú hodnotu“ historicity.

abúlia
 adaptácia
 adepti učiteľstva
 adjustácia
 adrealín
 akomodácia
 alkohol
 aktivácia
 analyzátor
 analýza kontaktná
 androgýnia
 anticipácia priestorovo-časová
 „arousability“
 asimilácia
 asociácie
 asociačný experiment
 atribúcia
 „attachment“
 audiometria
 autoritárstvo
 axiologický inventár
bariéry tvorivosti
 bezmocnosť
 „Big Five“
 bilingvisti
 biochemické vyšetrenia
 blikač
cnosti
 čas rozhodovací
 četovanie
 činnosť hľadacia
 číselný štvorec
deaktivácia
 deduktívne usudzovanie
 depresia malá
 depresia starnúcich
 deprivácia spánková
 detekcia
 dihaptická stimulácia
 dichotická stimulácia
 diskriminácia
 distinkcia
 dobrovoľníctvo
 dobré čítanie sa
 dogmatizmus
 DOPEN
 dôvera
 dotazník heuristickej kompetencie
 dotazník klímy inovácií
 dotazník prejavov spirituality
 dotazník procesov učenia
 dotazník úzkosti a úzkostlivosti
 dotazník zdravia
 dotazník životnej orientácie
EEG
 EKG
 ekologické postoje
 ekospiritualita
 emisie enviromentálne
 emočná labilita
 emočné črty
 environmentálna polúcia
 evolúcia človeka
 evolučný kalendár
 etika
 Eysenckove dotazníky
 experiment
 expertné systémy
 extravergia
faktorová analýza
 feminizácia
 figúry skryté
 film inštruktážny
 filter pamäťový
 flexibilita
 fluencia

Frankfurské škály sebeobrazu
frustrácia
fundamentalizmus náboženský
glosolália
ilúzia
implicita
impulzivnosť
indikátor typov Myers-Briggsovej
individualizácia človeka
insomnia
inteligencia
intrapyschické väzby
interfunkčná koncepcia
interpersonálne vzťahy
interferencia
interfunkčnosť
introverzia
iracionalita
istota subjektívna
istota v chybovosti
IQ národa
izolácia
jazyky
Jungove typy osobnosti
Jurovského Psychológia
habituácia
„hardiness“
heroin
heuristická orientácia
hľadacia činnosť
hlúposť ľudská
hodnotenie laikmi
homosexuáli
horolezci
hospic
hravosť
hry experimentálne
humor

intelekt
inteligencia
inteligencia existenciálna
kategoriálne zoskupovanie
kognitívne štýly
kognitívne mapy
koherencia
kompetencie sociálne
koordinácia pohybová
kreativita
kreatívne prostredie
krivky izometrické
krivky učenia sa
kultivácia osobnosti
kvalita života
kybernetika
láska heterosexuálna
lateralita
lož
maskulinizácia
matematizácia psychológie
maturácia sexuálna
maturácia slov. a švéd. dievčat
mentálna regulácia
mentálne zobrazovanie
meranie lateralít
menovanie obrázkov
metodika piktogramov
metodika problémovej izomorfie
metodika „rod a frame“
metodika subjektívnej organizácie
mikrozmeny tepelné
menštruácia
mikroanalýza pohybov
morálka
Millerove magické číslo
morálna konformita
motivácia

motorika
múdrošť
múdrošť v dejinách
múdrošť implicitná
myslenie
myslenie kontrafaktové
myslenie – majstrovské
myslenie pozitívne
myšlienkové zobrazenie operátorov

náboženstvo

náboženská konverzia
náboženské spoločenstvá
nadané deti
nádej
nedokončené vety
neistota subjektívna
nepočujúce deti
neurotizmus

neurotoxíny environmentálne
nezdolnosť
nutrícia

odolnosť

odpoveďový čas
odvaha
ochorenia onkologické
ochorenia srdcovo-cievne
operátori
opora psychická
opora sociálna
optický postreh
optotyp na ostrosť
osobnosť
osobnosť delikventov – recidivistov
osobnosť dezintegrácia
osobnosť v demokracii
osobnostné charakteristiky

ostrosť zraku

pamäť

pamäť aktuálna
pamäť alkoholikov
pamäť topografická
paradigmy v psychológii
pediálny tapping
percepčné skreslenie
percepcia osobnosti

periodizácia vývinu

perseverácia
plazivé podnety
počítač
podmieňovanie
pozornosť
podnikanie
podnikatelia
Podunajské stretnutia psychológov
pohoda
pohotovosť
pokrvnosť
postoje
postoje k výpočtovej technike
poškodenia organizmové
potreby
pozornosť
poznatky skryté
poznatky vedecké
práca smenová
práca ženy v priemysle
pravdepodobnosť
prediktory vývinu osobnosti
predstavy o Bohu

presvedčenie paranormálne
problémové situácie
programátori

produkcia synonym	reprodukcia
Program „ako zvládať nepríjemnosť“	retencia nonverbálna
programy intervenčné	reverzibilné figúry
programátor počítača	riešenie úloh
programy tvorivosti	rivalita
projekcie	rizikové správanie
projekt „moderný úrad“	rodinná koevolúcia
projekt „väzňova dilema“	rodová odlišnosť
prokrastinácia	Rómovia
prospech školský	rozhodovanie
pseudopsychológia	rozhodovanie rizikové
psychodiagnostika dopravná	rozum zdravý
psychofyzická rovnica	rozvážnosť
psychofyziologické vlastnosti človeka	ruminácia
psychológia	rušňovodiči
psychológia v regulačnej koncepcii	salutogenetický prístup
psychológia – súčasné smery	sebahodnotenie pamäti
psychológia za totality	sebaobraz seniorov
psychológia myslenia na „Výcho-de“	sebapopisujúce inventórium
psychológia myslenia na „Zápa-de“	sebapoznávanie
psychologická propedeutika	sebautváranie
psychologická tvorba	sebaobraz u detí
psychológovia „veľkí“	„self-efficacy“
psychomotorické tempo	„self-fulfillment“
psychoregulácia	„self-mastery“
psychotizmus	sémantické položky
pult železničnej stanice	sémantické rozhodovanie
pulz	seniori
racionálno-emočný prístup	senzorické prahy
reklama tvorivá	seriálno-pozíčný efekt
religiozita	silné stránky
religiozita adolescentov	slobodné konanie
religiozita zrelá	slovensko-nemecké vzťahy v psychológii

slovník obrázkový
sociálna kooperácia
sociálna nezávislosť
sociálny styk
spiritualita
spokojnosť
spoločenské makrozmeny
správanie
správanie morálne
správanie prosociálne
starnutie neproblémové
starostlivosť paliatívna
stimulácia
stolné počítače
strach zo zatratenia
strata zamestnania
stratégia
stres
STROOP
svedomitosť
systémový prístup
škála aktuálnej pamäti
škála coppingova
škála iracionálnych presvedčení
škála Kirtonova
škála kritického myslenia
škála lásky
škály náboženského zvládania
škála optimizmu – pesimizmu
škála Rokeachova
škála Rosenbergová sebahodnote-
nie
škála sebaúčinnosti
škála Snydera
škála potreby štruktúry
škála školskej úspešnosti
a sebadôvery
škála životnej zmysluplnosti
šoféri pozorovaní v jazde

špirálový následný efekt
športové výkony
štatistika
štruktúra reči
TANGRAM
taxonomické grupovanie
taxonomické normy
T-figúra
TE-NA-ZO
terapia klimatická
testy
testy inteligentné
testy herné
test noodynamiky
testy osobnosti
test rekogničný
test reverzný
tolerancia
toxické látky
traumatická afinita
triedenie kariet
tvorivosť
tvorivosť malá
tvorivosť v diadaktike fyziky
tvorivosť výtvarná
tvorivosť vyučovania
tuberkulóza
tvrdošijnosť
typ ranný, večerný
učenie sa
učenie sa diskriminačné

únava
únava zraková
úteky z domova
vandalizmus

vd'ačnosť
vedomie a psychosémantika

vedúci pracovníci
vekovosť
vedy o človeku
vigilancia
vina
viacjazyčnosť
vnímanie
vnímanie diskrétnych zmien
vnímanie v čase
výber dôstojníkov
výkonnosť učiteľov
vývinová psychológia v ČSR
vzhľadová kontrola
znovuznájanie

zvládanie
vzťah žiakov v triede
VTR – vedecko-technická revolúcia
vývin profesionálny
zabúdanie
zácvik pracovný
záhady

zaškolenie
záťaž
záťaž učiteľov
závislosť
závislosť od poľa
znovuznájanie hmatové
znovuznájanie prísloví
zdravotný stav mladých
zraková ostrosť
zrelosť percepčná
zvedavosť
zvládacie stratégie agresie
zákernosť
zakladajúce osobnosti psychológie
životná zmyslupnosť
životný partner
vyhorenosť

výsmech
vzdelanie vyššie
WHOQOL
Y2K

III. NAJDÔLEŽITEJŠIE VEDECKÉ VÝSLEDKY ÚEP^{iv}

1. Psychoregulačná koncepcia hoministickej orientovanej psychológie

Hlavným nositeľom predmetu psychológie je človek; preto psychológia ako moderná veda nepatrí do sociálnych ani behaviorálnych vied, ale je jadrovým odborom formulujúcich sa vied o človeku (hoministických vied). Psychické v človeku nie je (anglické) „mind“ ani (ruská) „psychika“, ani (americká) „variable“ v ľudskom správaní, ale realita – **psychická realita**. Prejavuje sa ako **psychická reflexia** a **psychická regulácia**. Psychológia skúma, ako psychická realita v jej komplexnosti vzniká (prežívanie) a ako reguluje fungovanie človeka (správanie). No psychológia sa nemôže uspokojiť tým, že skúma izolované prežívanie a správanie (doteraz rozšírené chápanie). Psychológia je moderná veda o psychickej regulácii správania. Túto paradigmu, vyvedenú z početných experimentálno-psychologických projektov, možno pokladať za najvýznamnejší príspevok ako aj výzvu slovenských (akademických) psychológov pre súčasnú pluralisticky sa rozvíjajúcu psychológiu.

Psychoregulačná paradigma má zásadné dôsledky pre psychologickú metodológiu. Psychológia ako veda sa nemôže zakladať len na údajoch, ktoré prinášajú výpovede („dotazníková“ psychológia), ale ani len na údajoch z registrácie procesov v organizme (v mozgu). **Metódová integrácia** výpovedových a výkonových metódik je optimálnou cestou odkryvania vedeckých faktov a zákonov psychickej regulácie správania, v konečnom zábere osobnosťou.

Psychoregulačnú koncepciu v chápaní osobnosti možno pokladať za istú predzvesť jedného, v novom storočí prevládajúceho hnutia – pozitívnej psychológie.

Kováč, D., Teória všeobecnej psychológie. Bratislava, Veda, 1985, 348 s.

Kováč, D., Psychológiou k metanoi. Bratislava, Veda, 2007, 495 s.

^{iv} Spracované podľa inštrukcii Predsedníctva SAV, ktoré vyžadovali výber na 3-4, všetko v rozsahu 4 strán.

2. Poznávanie, inteligencia a tvorivosť v ľudskom správaní

ÚEP ako pracovisko základného výskumu v psychologických vedách na Slovensku prešiel dlhodobým problémovo-tematickým zameraním ako novodobé vedecké poznávanie vo vyspelom svete. Spočiatku v centre vyše sto experimentálnych projektov boli poznávacie funkcie: **senzorika** (50 r.), **percepcia** (60 r.), **pamäť** (70 r.), čiastočne aj **myslenie** (80 r.). Za generálny metodologický výsledok možno pokladať prekonanie ich parciálneho, izolovaného chápania, objavenie radu vzájomných intrapsychických väzieb, odhalenie nových organizmových determinácií a environmentálnych vplyvov. Doplnil sa jeden z prvých zákonov psychológie o vzťahu intenzity podnetu a senzorického zážitku o dimenziu času. Experimentálne sa overilo doteraz neznáme hoci v bežnom živote najčastejšie rozlišovanie podprahovo prebiehajúcich zmien v organizme a v prostredí – distinkcia. Revidovali sa mnohé učebnicové charakteristiky jednotlivých druhov pamäti (zabúdania).

Zrkadlová pamäť u človeka prerastá do sémantickej pamäti, na základe ktorej dospelí využívajú najviac systémovú pamäť. Fungovanie pamäti možno vylepšovať výberovým spracovávaním podnetov, organizáciou uskladňovania informácií, rozvíjaním sociálneho štýlu. Z aplikácie kybernetiky a teórie informácie do psychológie vyplynuli experimenty s myslením, ktoré priniesli nové poznatky o mentálnej reprezentácii, vytváraní schém, transformácii zobrazení, kognitívnych mapách. Teoretická analýza koncepcií deduktívneho usudzovania vyústila do poznatkov o jeho chybovosti. Experimenty s myslením výrazne odhalili reálne prebiehajúce procesy. Neskoršie sa myslenie skúmalo v iných kontextoch ako iracionálne, kritické, laterálne, kontrafaktové, komplementárne, zrelé myslenie.

Inteligencia – predtým u nás politicky tabuizovaná téma – sa v ÚEP stala jedným z hlavných terčov bádateľskej činnosti začiatkom nového storočia. Vychádzajúc z hĺbkovej analýzy preceňovaného významu tohto kontroverzného konštruktu, duálna koncepcia (pragmatika, mechanika) bola doplnená o reflexiku. Táto zahrňuje skúsenosti a zlyhania, sebaregulačné princípy, zrelé myslenie, metapoznanie, čo všetko vyúsťuje do osobnej inteligencie ľudí. Z multifaktorového prístupu sa okrem klasickej, abstraktnej inteligencie ukazuje stále dôležitejšou praktická inteligencia, využívajúca tzv. skryté poznatky. Opodstatnenosť platí aj pre dávnejší koncept sociálnej inteligencie ako aj pre novodobú emočnú inteligenciu. Osobitým príspevkom výskumných aktivít ÚEP je empirické overenie existenciálnej inteligencie ako schopnosti nachádzať a udržiavať dostatočnú mieru životnej zmysluplnosti v konfrontácii so

životnými podmienkami a udalosťami. Na rozdiel od mravnej a spirituálnej inteligencie (religiózne alebo aj sekulárnej), úroveň nameranej existenciálnej inteligencie sa stáva veľavýznamnou v rozhodujúcich životných voľbách ľudí, samozrejme v psychoterapii a v utváraní kvality života.

Spoločensky i ľudsky závažná potencialita človeka – **tvorivosť** sa dlhodobo skúmala vo všetkých jej zložkách: kreativizácia osobnosti, kreatogénne prostredie (bariéry), osobnostné charakteristiky a sociálne kompetencie tvorivých. Adaptovali sa a vyvinuli viaceré metodiky na meranie tvorivých schopností. Vyvinul sa program na zvyšovanie kvality základných zložiek kreativity (originality, flexibility, fluencie a ď.), ktorý zúčastneným prispel k zvýšeniu seberealizácie, k lepšiemu zvládaniu záťaže, vyhorenia. Odhalili sa rôzne typy najoriginálnejších jedincov. Preukázala sa pozitívna funkcia tvorivých schopností v pracovno-organizačnej činnosti (najmä malí podnikatelia – „prvolezci“), v účinkoch reklamy, v komunikácii. Humor (vtipnosť) nie je len nápadnou charakteristikou tvorivejších jedincov, ale pomáha v riešení konfliktov a v prekonávaní bariér, zvyšuje akomodácie na procesy starnutia.

Kognícia v celej svojej šírke sa stala dominujúcou pre ostatné roky prvého decénia. V odozve na znalostnú ekonomiku sa skúmal kognitívny portrét človeka v protiklade s modelom reaktívneho alebo nedokonalého človeka. Historicky, empiricky a transkultúralne sa skúmala **múdrost'** ako vymoženosť jednotlivcov dobre porozumieť životu, túžba po pravde, limity poznávania, životné neistoty atď. Psychologicky sa doplnili teórie rozhodovania a uskutočnili výskumy akcentujúce subjektívny úžitok. Adolescenti s nižším neurotizmom a väčšou otvorenosťou prejavujú vyššie úrovne múdrosti. Akomodačná flexibilita patrí k tzv. silným stránkam osobnosti seniorov.

Kováč, D. (Hrgb.), *Visuelles Wahrnehmen – Sein Anteil am Verhalten*. Bratislava, Veda, 1970, 181 s.

Šípoš, I., *Pamäť a znovupoznávanie*. Bratislava, Veda, 1977, 205 s.

Kondáš, O., Kordačová, J., *Iracionalita a jej hodnotenie*. Bratislava, Stimul, 2000, 160 s.

Ruisel, I., *Inteligencia a myslenie*. Bratislava, Ikar, 2004, 432 s.

Ruisel, I. (red.), *Múdrost'-inteligencia-osobnosť*. Bratislava, Don Bosco, 2006, 169 s.

Sarmány Schuller, I., Ruisel, I., *Praktická inteligencia I. Teoretické a metodologické problémy*. Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 1997, 158 s.

Jurčová, M., Tvorivosť v každodennom živote a vo výskume. Bratislava, Iris, 2009, 265 s.

Ruisel, I., Prokopčáková, A. (red.), Kognitívny portrét človeka. Bratislava, ÚEP SAV, 2010, 366 s.

Bačová, V. (ed.), Rozhodovanie a usudzovanie. Pohľady psychológie a ekonómie I. Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2010, 205 s.

3. Osobnosť – integrujúci psychoregulátor konania

Človek v psychologickom chápaní sa do značnej miery kryje s pojmom osobnosť. V počiatočných výskumoch ÚEP s poznávaním tvorila osobnosť neodmysliteľný kontext, neskoršie však už aj špecifický terč bádania. Na rozdiel od čiastkových prístupov jednotlivých psychologických hnutí a smerov, psychoregulačná koncepcia umožnila nové chápanie: **Osobnosť** je psychologická kvalita, vznikajúca z genetického vybavenia, formovaná environmentom-sociálnom-kultúrnom-duchovnom, dotváraná sebou samou, vlastným self podľa skúseností-hodnôt-snažení-cieľov, prejavujúca sa osobitosťami a konštantnosťou s možnosťou istých zmien v celoživotnom vývine jednotlivca. Dotváranie osobnosti sa uskutočňuje seba-psychoreguláciou, umožňujúcou prekračovanie vlastného systému existencie človeka systémovými psychoregulátormi. Zovšeobecnenie výsledkov početných výskumov viedlo k formulovaniu univerzálne platného modelu osobnosti. Interakcou bio-enviro-psycho-kategórií vznikajú tri druhy: rudimentárne (primitívne) osobnosti (prevaha dedičnosti), konformné („dobré“ sa prispôsobujúce) osobnosti (presila environmentu), a kultivované osobnosti (superiorita hodnôt overených vývojom humanizmu). Optimálne fungovanie osobnosti závisí v rozhodujúcej miere od integrity základných psychologických funkcií – emócií, kognícií a vôle. Dôsledkom doterajšieho civilizačného vývoja ľudstva je však predomnancia dezintegrovaných osobností. Naznačené teoretické pozície predstavujú osobitý vklad slovenských (akademických) psychológov do príslušného psychologického poznania. Pracovníci ÚEP sa stali realizátormi overovania lexikálnej hypotézy a špecificky prispeli k validite vo svete široko akceptovanej „**Big Five**“ **metodológie psychológie osobnosti**. Vytvorili slovenskú verziu metodiky NEO-FFI na zisťovanie piatich robustných faktorov osobnosti (otvorenosť, prívetivosť, svedomitosť, extroverzia, neurotizmus) a pomocou nej sa zapojil do širokého medzinárodného projektu (51 krajín). Potvrdila sa nimi univerzálnosť človečenstva ako aj viaceré etnické osobitosti. Európania a Američania sú extrovertnejší ako Ázijčania.

nia a Afričania, Slováci a Česi majú veľmi podobný profil s malými osobitosťami, napr. Česi sú depresívnejší ako Slováci, ktorí sú rozpačitejší a veľmi zraniteľní. Koncepciu piatich veľkých faktorov osobnosti obohatilo diferencovane viacero korelačných výskumov s religiozitou, kognitívnymi štýlmi, sebahodnotením, dogmatizmom, zvládaním, zmysluplnosťou atď. Preukázalo sa, že religiozita (spirituálne presvedčenia, emócie a kultové správanie) má pozitívny vplyv najmä na kvalitu zdravia, úroveň spokojnosti so životom, prosociálne správanie.

Kováč, D., Od formovania k utváraníu osobnosti. Bratislava, Stimul, 2002, 67 s.

Ruisel, I., Inteligencia a osobnosť. Bratislava, Veda, 1999, 239 s.

McCrae, R. R., Terracciano, A., ... Ficková, E., Adamovová, L., ..., Personality profiles of cultures: Aggregate personality traits. Journal of Personality and Social Psychology, Vol. 89, No 3, 2005, pp. 407-425.

Terracciano, A., ... Adamovová, L., ... Ficková, E., ... McCrae, R. R., National character does not reflect mean personality trait levels in 49 cultures. Science, Vol. 310, No 5745, 2005, pp. 96-100.

4. Neurofyziologické základy poznávania a osobnosti

Biologický akcent psychológie bol na počiatku psychologických výskumov ÚEP strategickou nevyhnutnosťou; v 50. rokoch totiž dominovalo u nás aj s ideologickým vplyvom učenie I.P. Pavlova. S originálnymi metodikami sa priniesli nové poznatky o vznikaní, diferenciacii a vyhasinani podmienených reflexov v závislosti od vekových a podnetových premenných v rozličných senzorických funkciách (obranný reflex, žmurkanie, pletysmografia, nystagmus, respirácia, kožnogalvanická reaktivita). Počnúc 60. rokmi sa plazivo prešlo na percepciu najmä v zrakovej modalite (interminentná stimulácia, priestorová diskriminácia, ilúzie). Počnúc 70. rokmi sa začala experimentálne skúmať aj neurofyziológia osobnosti, a to najmä typy centrálnej nervovej činnosti; najprv vo vigančných situáciách, neskoršie v determinácii základných štruktúrálnych vlastností osobnosti. Použitím viacerých psychofyziologických diagnostických metodík sa skúmala výkonnosť u vrcholových športovcov, astmatických pacientov, diabetikov, parašutistov, jogínov. Dlhodobo, intenzívne a **extenzívne sa experimentovalo s kožnogalvanickou reaktivitou (BRK)** človeka ako ukazovateľom neurovegetatívnych regulačných a kompenzačných procesov. Analyzoval sa priebeh BRK – amplitúda odpovede, rýchlosť nástupu, odznievanie, intrasignál-

ne reakcie a celkový trend krivky. Na základe tohto sa navrhlo rozlišovať 7 typov BRK ako neurofyziologický príspevok k diagnostikovaníu zdravých a chorých jedincov.

Interdisciplinárny, psychologicko-medicínsky tím pracovníkov ÚEP skúmal viac ako jedno decénium **problematiku párovej súčinnosti orgánov a funkcií** v človeku. Kriticky sa vysporiadal s prevládajúcimi unipolárnymi koncepciami, zhodnotili sa viaceré používané spôsoby zisťovania preferencie v zručnosti ako ekologicky nevalidné, vyvinuli sa nové metodiky (vrátane prvej počítačovej na Slovensku). Laterálna asymetria, preferencia a dominancia je progresívnym výsledkom evolučného procesu človeka. Súčasný stav u príslušníkov európsko-americkej populácie je výrazne ovplyvnený pravo-preferujúcim nátlakom civilizáčného vývoja. Dôsledkom toho je dezintegrita súčinnosti v párových funkciách. Jedinci s nevýraznou a nevyváženou lateralitou sa vyznačujú emočnou labilitou, zvýšenou anxietou, dokonca aj nižšími výkonmi v intelektových zadaniach. Laterálna dezintegrita bola prítomná u pacientov takmer všetkých nozeologických skupín psychických ochorení.

Uherík, A., Bioelektrická aktivita kože a jej využitie v experimentálnej psychológii. Bratislava, Vyd. SAV, 1965, 197 s.

Kováč, D., Laterálna preferencia: 5 rokov sústredeného štúdia v Ústave experimentálnej psychológie SAV. In Čs. psychologie, 21, 1975, 37-55.

5. Človek v pracovnej činnosti, zvládanie záťaž (stresu)

Po likvidácii Psychotechnického ústavu sa ÚEP stal vedúcim pracoviskom v oblasti psychológie práce na Slovensku. Už v 50. rokoch sa v súvislosti s prechodom železníc z parných na elektrické lokomotívy uskutočnil **laboratórno-terénny výskum únavy** všetkých vodičov elektrických lokomotív. V projekte ante-post sa použili viaceré v ústave vyvinuté metodiky ako flicker, tapping, stabilita tela atď. Okrem enormnej neistoty sa zistil vysoký výskyt ukazovateľov psychickej únavy; prevádzkovateľom sa navrhla inovácia platného režimu práce a výrobcom lokomotív úprava kabíny rušňovodiča. Rozvoj poloautomatizovanej výroby na Slovensku vyvolal potrebu zveľadiť činnosť obsluhovateľov strojových zariadení. Štalo sa tak aj experimentálnym spôsobom na originálne vyrobenom karuselovanom modeli v laboratóriu, umožňujúcom precízne meranie mikroelementov relevantných pracovných pohybov. V spolupráci so Slovnaftom sa rozvinula analýza činnos-

ti operátorov pre zefektívnenie ich práce. Výsledky sa týkali nielen úprav panelov ale aj kritérií personálneho výberu. Uskutočnil sa náročný **výskum cirkadiánnych rytmov**, spočiatku kontinuálnym meraním teploty a tepu, neskoršie prenosným Bioportom. Týmto výskumom ako aj teoretickými štúdiami sa v ÚEP začala rozvíjať „human engineering“ – inžinierska psychológia; človek – stroj prerástlo do človek – a počítač. Začiatkom 80. rokov sa do popredia výskumov dostala záťaž (stres). Výskumy „in natura“ sa v spolupráci s expertmi Endokrinologického ústavu SAV uskutočnili u vojakov a parašutistov. Z meraní informačnej interferencie, krvného tlaku, pulzovej frekvencie, hladiny katecholamínov a kortizolu sa preukázal veľký zástoj psychických stavov vo vznikaní stresu. Adaptácia v psychickej sfére prebiehala rýchlejšie ako vo fyziologických a biochemických procesoch. Zvládaniu záťaže (stresu) – typickej problematike modernej doby – sa venoval celý rad výskumníkov počnúc 90. rokmi. Skúmalo sa nielen v rôznych intrapsychických väzbách s poznávacími funkciami a osobnosťou (tvorivosť, kognitívne štýly, iracionálne myslenie, inteligencia, anxieta, koherencia, religiozita), ale aj v rôznych prostrediach a situáciách (znečistený environment, škola, nemocnica, problémy každodenného života, hladovanie). Osobitná pozornosť sa venovala efektu vyhorenia („burnout“); zistil sa vyšší výskyt u žien pracujúcich v zdravotníctve, školstve a v sociálnej oblasti.

Podrobne sa popísali **jednotlivé druhy (štýly) zvládania záťaže**, najmä na majstrovstvo orientované myslenie („mastery-oriented thinking“), kontrolované a ovládané („mastery“) zvládanie problémov, nauceňá bezmocnosť, seba-účinnosť („self-efficacy“) a odbornej verejnosti sa sprístupnili metodiky ich skúmania. Priniesli sa nové poznatky osobného zvládania vo vzťahu k rôznym dimenziám osobnosti, ako sú sebahodnotenie („self-esteem“, optimizmus-pesimizmus, „Big Five“, osobná pohoda). Vyššia úroveň bezmocnosti súvisí so zvýšenou anxiétou a depresiou a s nižšou koherenciou, s tendenciou únikových stratégií, s orientáciou na sociálne podpory a výrazne sa podieľa v riešení existenčných problémov jedincov.

Daniel, J., *Psychická záťaž v laboratórnych a terénnych podmienkach*. Bratislava, Veda, 1984, 236 s.

Ficková, E. (ed.), *Osobnosť a zvládanie stresu*. Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2001, 95 s.

Stríženec, M., *Psychológia a kybernetika*. Bratislava, Vyd. SAV, 1966, 241 s.

6. Psychológia kvality života (KŽ)

Hoci idea dobrého života sa hlásala už v staroveku, jej širšia realizácia nadobudla podobu zlepšovania kvality života (v ďalšom KŽ) až v prvej polovici 20. storočia (chronicky chorí, znečisťovanie environmentu industrializáciou, sociálno-politické doktríny blahobytu atď.). Psychologické prístupy ku KŽ sa zameriavajú hlavne na spokojnosť so životom, dobré cítenie sa („well-being“, hovorovo pohoda), šťastie, blaho. ÚEP sa stal priekopníkom intenzívneho skúmania KŽ na Slovensku, sformulovala sa tu originálna koncepcia KŽ, odbornej verejnosti sa sprístupnili metódy zisťovania. KŽ je emočno-kognitívna psychoreflexia trvalejšieho stavu jednotlivca a jej podstatu tvorí konfrontácia prežívanej reality s ideálom utváraným vyznávanými hodnotami v kontexte spoločstva, civilizácie a kultúry. Vytvoril sa komplexný, **trojúrovňový model KŽ**: na bazálnu (všefudskú) úroveň KŽ nadväzuje široko rozvinutá civilizačno-individuálna KŽ, ktorú regulujú kultúrno-duchovná úroveň so svojim vrcholom – zmyslom života.

Už začiatkom 90. rokov, po uvoľnení tabuizovaných fenoménov spoločnosti, uskutočnil interdisciplinárny tím ÚEP semilongitudinálny terénny **výskum vplyvu environmentálnych neurotoxínov na psychické funkcie detí**; (Pb, As, CA, CO_x, vinylchlorid). V porovnaní s kontrolnou skupinou sa u 8-11-ročných detí zistili nižšie výkony v pozornosti a pamäti, neskoršie aj v učení sa a v sémantickom rozhodovaní. Vysoký rozdiel v miere latencie kožnogaľvanickej reakcie je signálom pre väčšiu zraniteľnosť CNS ako aj nápadnú hypermobilitu environmentálne tangovaných detí. Zistenú psychickú „invaliditu“ môže zmierňovať hodnotová orientácia rodín, ich ekonomicko-sociálne podmienky a celkový životný štýl.

V spolupráci so Štokholmskými pracoviskami sa v ÚEP v 2. polovici 90. rokov uskutočnil reprezentatívny **výskum adjustačných problémov adolescentiek/adolescentov** vo veku 13-15 rokov (tisícny Pb). Psychosomatické choroby a depresívne stavy sú častejšie u dievčat ako u chlapcov, normy porušujúce správanie sa častejšie vyskytovalo u adolescentov orientovaných na vrstovníkov proti skupine orientovanej na rodičov, antisociálne prejavy sa častejšie vyskytujú u detí sklamaných z otca. Mladí Švédi sa viac orientujú na kamarátov a menej na rodičov, zatiaľ čo v slovenskej populácii dievčatá a chlapci si viac rozumejú s rodičmi. Dievčatá s rýchlou maturáciou, tzv. „včasné dievčatá“, tvoria najviac rizikóvu skupinu v maladjustácii. Túto tendenciu osobitne zvyrazňujú dievčatá z rozvedených rodín.

Kvalitu života, ktorú prirodzene zhoršuje **pokročilé starnutie**, zis-

ťoval tím pracovníčok ÚEP v bratislavských penziónoch. Napriek častejšiemu výskytu chorôb (bolestí), obmedzeniu pohyblivosti a zhoršovaniu recepcných funkcií (najmä pamäti), spokojnosť so životom nemusí klesať. Závisí to od celkového nastavenia k životu: jedinci s vyšším stupňom nameranej akomodácie preukazujú vo všetkých štyroch oblastiach zisťovaných WHO-QOL vyššiu kvalitu života v porovnaní s tými, ktorí sú tvrdošijní. Najmä pre nich sa vytvoril intervenčný program, ktorý špecificky redukuje najmä úzkosť a depresie.

Kováč, D., Kvalita života. In Kováč, D., Psychológovia k metanoi. Bratislava, Veda, 2007, s. 361-389.

Potašová, A., Quality of life: specific problems of senior citizens. In Studia psychologica 44, 2002, 305-309.

Ruiselová, Z., Adolescenti, normy a správanie I.-II. Bratislava, ÚEP SAV, 1998, 40 s., 2001, 37 s.

7. Spiritualita v osobnosti

Napriek pôvodnému zameraniu ÚEP, ale v súlade so svetovými trendmi vytvoril sa už začiatkom 90 r. v ÚEP tím študujúci a skúmajúci psychológiu náboženstva (metodologické otázky, kvalita života, zvládanie náročných situácií, religiozita adolescentov, fundamentalizmus, predstavy o Bohu, konverzia a pod.). Vypracoval sa prehľad zo svetovej literatúry, adaptovali sa zahraničné metodiky, uskutočnili viaceré interfunkčné výskumy s črtami osobnosti. Prínosom je **rozpracovanie existenciálnej psychológie**, k zisťovaniu ktorej sa vyvinuli originálne škály životnej zmysluplnosti. Charakterizovali sa vzťahy religiozity s iracionalitou, „malou“ depresiou ako aj zrelá religiozita.

Striženec, M., Súčasná psychológia náboženstva. Bratislava, IRIS, 2001, 236 s.

Halama, P., Zmysel života z pohľadu psychológie. Bratislava, Slovak Academic Press, 2007, 223 s.

IV. PUBLIKAČNÉ VÝSTUPY

Už vo svojej zárodočnej fáze, teda v r. 1955, malo psychologické pracovisko v SAV svoj publikačný orgán – Psychologické štúdie. Aj keď medzi prvou ročenkou a ďalšími bol značný odstup (Psychologické štúdie II. vyšli až r. 1960), ÚEP ako jediná psychologická inštitúcia na Slovensku mala potom, napriek viacerým peripetiám, kontinuálne svoj publikačný komunikát. Boli to **Studia Psychologica** (SP) – spočiatku ako viacjazyčný kvartálnik pre základný výskum v psychologických vedách, neskôršie ako medzinárodný časopis. Zámerom zakladateľa bolo vytvoriť „východný“ pendant západoeurópskemu časopisu *Acta psychologica*, ktorý mal podtitul *European Journal of Psychology*. Tomuto poslaniu slúžila aj redakčná rada SP, pozostávajúca z popredných psychológov krajín socialistického spoločenstva. SP však boli otvorené aj pre príspevky z iných krajín; často aj pre vďačných autorov z ďalekého východu, ktorí sa len výnimočne presadzovali v renomovaných svetových periodikách „Západu“. SP vo svojom maximálnom rozlete vychádzali v náklade 1 500 exemplárov, z čoho vyše 100 umožnilo bezplatnú časopiseckú výmenu (dokonca aj za dvestodolárové „Psychological Abstracts“). R. 1986 sme dosiahli osobitý medzinárodný úspech, keď SP boli uznané za karentovaný časopis; jediný psychologický z krajín RVHP. Osobitnú funkciu „mostu“ medzi komunitami z oboch strán „železnej opony“ mal plniť „**Supplement**“ – 5. číslo SP. V spolupráci s psychologickými pracoviskami akadémií vied socialistických krajín sa tam uverejňovali v angličtine abstrakty psychologických publikácií uverejňovaných v národných jazykoch; tento počin vysoko hodnotili najmä autori zo Sovietskeho zväzu.

Je len prirodzené, že demokratický prerod u nás vyvolal vo vydávaní SP viacero zmien. Najväčšou bola zmena redakčného na editorský systém prípravy časopisu a postupné rozširovanie zahraničného „boardu“ SP. Zmenil sa aj jazyk, od r. 1990 sú všetky príspevky len v angličtine. Nová organizácia výskumnej činnosti si vyžiadala aj čiastočnú zmenu profilu: „*International Journal for Research and Theory in Psychology*“. Formálnu zmenu zaznamenala aj obálka SP, pravda, so zachovaním emblému ÚEP. R. 2008 zodpovednosť za vydávanie SP prebralo nové vedenie ÚEP.

Okrem SP, ktoré mali byť zamerané aj do odborného zahraničia, ÚEP vydával od r. 1967 pro domo „**Správy Ústavu experimentálnej psychológie SAV**“. Okrem príspevkov o nových metodikách, jednotlivé čísla Správ informovali o priebežných výsledkoch individuálnych pro-

jektov pracovníkov ÚEP. Na pomoc širšej odbornej verejnosti vyšlo viacero čísel anglicko-slovenského slovníka, novšie štatistické postupy, účelové práce. Správy sa v ÚEP pripravovali a vyrábali technológiou cyklostylizovaných separátov v náklade cca 120 kusov a boli gratis distribuované psychologickým pracoviskám ako aj niektorým jednotlivcom predovšetkým na Slovensku. Do r. 1990 vyšlo 520(!) čísel, pričom osobitné miesto mali „**Annual Reports**“ v slovenskej ako aj v anglickej verzii, zasielané na psychologické pracoviská ČSR ako aj výberovo do zahraničia. Teda: o tom, čo sa „robilo“ v ÚEP, mala široká odborná verejnosť dostatok informácií.

Akoby sviatkom pre vedecko-výskumného pracovníka je vydanie knihy. Tu do r. 1990 platila prax, že na pôvodnú syntetizujúcu monografiu treba mať najprv niekoľko desiatok analytických štúdií; a tie sa pri experimentálnom druhu práce nerodili len tak zo dňa na deň. Napriek tomu sa vedúcim vedeckým pracovníkom podarilo vytvoriť z profilovaného zamerania ÚEP monografické diela, ktoré sa potom bohato citovali a získavali ocenenia. Okrem nich vzniklo v ÚEP nemálo tzv. kolektívnych diel: sčasti išlo o „proceedings“ z odborných podujatí a sčasti, najmä v ostatných decéniách, sú to editorované výsledky grantových projektov. K tomu sa žiada technologická poznámka. Kým v minulosti (do r. 1990) vydanie knihy bolo spojené s rôznymi schvaľovacími procesmi vyúsťujúcimi do vydavateľstiev, vydanie väčšej publikácie sa neskoršie stalo akoby domácou záležitosťou; takto vyšlo v samom ÚEP viacero publikácií, a to či už „vlastnou tlačou“ (hrebeňové väzby) alebo technológiou rôznych tlačiarní. O tom všetkom podrobne v prílohe č. 1.

Uvedený zoznam knižných publikácií sa žiada ešte doplniť knižkami – prekladmi. Bolo ich viac, no dve z nich mali svojho času veľký, ba priam strategický význam. V čase, keď u nás doznievali likvidačné a hyperkritické tendencie k psychológii ako „buržoáznej pavede“, pripravoval tým pracovníkov Psychologického laboratória SAV pod vedením M. Bažányho slovenské vydanie severoamerickej, avšak svetoznámej učebnice „**Experimentálna psychológia**“ od **Woodworth-Schlossbergera** (1959). Najstručnejšie zhodnotenie: bol to editorský bestseller, ktorý vrátil odbornej a širšej verejnosti renomé, že psychológia je predsa len veda s experimentálne overenými faktami, poznatkami a teóriami. Obdobne tesne pred nastupujúcou politickou „normalizáciou“ u nás, keď padali hlavy i inštitúcie pre „pravicové úchyľky“, vyšlo zásluhou I. Šípoša vo Vydavateľstve SAV slovenské vydanie sociálno-psychologického bestselleru severoamerickej proveniencie „**Človek v spoločnosti**“ (Krech, Crutchfield, Ballachev, 1968).

V. ODBORNO-ORGANIZAČNÉ AKTIVITY

V 2. polovici 50. rokov bolo to Psychologické laboratórium SAV, pri ktorom „**Psychologický krúžok**“ začal organizovať v Bratislave prvé spoločné rokovania slovenských psychológov; schádzali sme sa raz za 6 týždňov v budove na Klemensovej ulici 21. Toto neformálne združenie prerástlo neskoršie do ďalších aktivít, a to už pod gesciou Slovenskej psychologickéj spoločnosti pri SAV (SPS), ktorá vznikla r. 1958 ako „odnož“ Československej psychologickéj spoločnosti pri ČSAV. Až na krátky časový úsek SPS mala svoje organizačné zázemie – sekretariát – v ÚEP až doteraz; z ÚEP pochádzala aj väčšina predsedov SPS^v. Napriek absencii histórie tejto jedinej celoštátnej organizácie slovenských psychológov, žiada sa pripomenúť odborne bohaté a spoločensky nezaobmedzené **podujatia Bratislavskej odbočky SPS**; umne a tvorivo ju viedol nebohý Ivan Šipoš, všestranne činný vedecký pracovník ÚEP.

Rok 1967 sa stal rokom vzostupu slovenských psychológov do medzinárodných podujatí. ÚEP zorganizoval odborné stretnutie psychológov z trojice susediacich národných metropol (Viedeň, Budapešť, Bratislava), ktoré vzápätí prerástlo do širšie zastúpených **Stretnutí psychológov podunajských krajín**; uskutočnilo sa ich 10+1, a to okrem prvých troch vo všetkých podunajských krajinách (okrem Rumunska). Ich význam v období rozdelenej Európy „železnou oponou“ bol pre internacionalizáciu slovenskej psychológie veľký. No nielen to: stovky popredných psychológov, vrátane ruských, sa kolegiálno-priateľsky zjednocovali skôr ako vznikla veľká EÚ (základné údaje o týchto podujatiach sú v prílohe č. 2).

ÚEP organizoval aj viacero domácich a medzinárodných podujatí, a to pri príležitosti významných udalostí ako aj životných príležitostí jeho jadrových pracovníkov. V ostatných decéniách sa ÚEP v organizácii týchto činností stal gestorom alebo partnerom s inými inštitúciami, ako to prehľadne dokumentuje príloha č. 3.

Akiste najväčším čo do pôvodu a počtu účastníkov bolo podujatie organizované ÚEP – **21st International Conference of the Stress and Anxiety Research Society (STAR)** - v Bratislave v roku 2000. Hlavnými otázkami boli stres a jeho zvládanie v najrozličnejších súvislostiach; napr. pri prechode na nové milénium vznikali obavy z kolapsu počítačov, ktoré mali najmä v USA častokrát desivé formy (výrazný nárast ozbrojovania sa ľudí ručnými strelnými zbraňami, ktoré mali

^v boli nimi J. Daniel, I. Šipoš, D. Kováč, I. Sarmány Schuller

zabezpečiť dostatok potravy a pitia a pod.). Tomuto problému bolo venované celé jedno sympóziu, na ktorom odzneli príspevky z USA, Nemecka, Izraela a Slovenska. Na podujatí sa zúčastnilo spolu 224 popredných svetových odborníkov, zo všetkých kontinentov, v oblasti záťaže, stresu a zvládania, vrátane prakticky všetkých pracovníkov ÚEP SAV.

Iný druh odborno-organizačnej činnosti ako poriadanie konferencií a sympózií spočíval vo vytváraní vedecko-výskumných projektov s inými inštitúciami alebo jednotlivcami. Do tohto záberu patrila v 70.-80. rokoch koordinácia predtým uvedených hlavných úloh Štátneho plánu základného výskumu; ako riešitelia boli do nich zahrnutí aj poprední experti z iných psychologických inštitúcií ako aj v ÚEP školení ašpiranti (doktorandi). Výsostne to platilo **o programe Komplexného výskumu človeka**, kde sa počítalo s celým radom iných inštitúcií z celého Československa. V novšom období takúto úlohu splnili tzv. centrá excelentnosti. ÚEP ako jediná psychologická inštitúcia na Slovensku bola uznaná ako **Centrum excelentnosti výskumu inteligencie a tvorivosti** pre roky 2002-2006 a potom ako **Centrum excelentnosti výskumu kognícií** (2007-2010). Okrem istého honoru prinieslo toto ustanovenie aj prílepkovanie prepotrebných financií ústavného rozpočtu. Pochopiteľne, najdôležitejším sa stali vedecké výsledky, o ktorých bola reč predtým.

VI. ROZLIČNÉ

Experimentálny spôsob výskumnej činnosti v psychológii sa spravidla uskutočňuje využitím prístrojových zariadení a materiálnych pomôcok. Takými boli v ÚEP niektoré komerčne vyrábané zariadenia (napr. EEG, biopot, perimeter a d'.), avšak prevažne išlo o **originálne metodiky vyvinuté pracovníkmi vývojovo-technického úseku**. V bilančnej správe z r. 1978 sa popisujú desiatky z celkového počtu vyše 250(!); 15 z nich z konštrukčnej dielne V. Valtera získalo výsadu československého patentu. S odstupom času možno konštatovať, že technické metodiky na psychologický výskum predstavovali, okrem karentovaných SP, vzáčne „rodinné striebro“. Žiaľ, stratou laboratórií vybudovaných v prenajímanej budove na Kocel'ovej ulici 15 a s presťahovaním ÚEP r. 1991 do areálu Patrónky, sa väčšina z nich znefunkčnila a mnohé boli doslova „vytunelované“.

Pri príležitosti 25. výročia existencie ÚEP vznikla ústavná publikácia **„Najvýznamnejšie výsledky vedeckého bádania Ústavu experimentálnej psychológie SAV do r. 1978“**. Jej poslaním bolo stručne popísať získané „produkty“ vedecko-výskumnej činnosti ÚEP v porovnaní so staršími, tradovanými, no viac-menej už prekonanými informáciami v používaných psychologických učebniciach u nás. Formálne mali tieto podobu encyklopedických či rozšírených slovníkových hesiel s uvedením zdroja, t.j. bibliografických údajov. Zoradené sú abecedne podľa pomenovania, a to v troch častiach: zovšeobecnenia s metodologickým dosahom, metodiky a zistenia – fakty – poznatky. V publikácii je dovedna 251(!) hesiel, niektoré z nich aj s obrázkom. Väčšina obohatuje psychológiu poznávacích procesov, mnohé sa týkajú psychofyziológie, psychológie práce a niektoré vývinovej psychológie a psychológie osobnosti. Škoda len, že až na výnimky (napr. Šípošova učebnica psychológie pamäti), nebolo dosť ochoty na vydanie moderných učebných textov.

V doteraz uvedenom texte bol len čiastočne naznačený medzinárodný kontext fungovania ÚEP, a to najmä v súvislosti s vydávaním SP a usporadúvaním medzinárodných podunajských konferencií. V skutočnosti však, počnúc 70. rokmi mal ÚEP **zmluvné dohody o výskumnej spolupráci postupne so všetkými psychologickými pracoviskami akadémií vied krajín socialistického spoločenstva**. Výskumné výsledky tejto spolupráce sa prezentovali na medzinárodných konferenciách, z ktorých dve sa uskutočnili v Smolenickom zámku (Daniel, 1975;

1984). Navyše, založením Inštitútu psychológie v rámci „veľkej“ akadémie vied Sovietskeho zväzu začali sa organizovať „Soveščania“ predstaviteľov psychológie socialistických krajín; prvé r. 1975 sa konalo v Moskve a malo informačný charakter. Na ďalších sa už schválili viaceré konkrétne závery týkajúce sa náplne vysokoškolského štúdia psychológie, vypracovania príručky aplikovanej psychológie, popularizácie, atď. ÚEP pripravilo koncept príručky z experimentálnej psychológie, ktorý na 5. takomto „Soveščanii“ konanom v Prahe r. 1986 bol schválený vrátane nami v angličtine vypracovanej kapitoly o mnémických procesoch.

Pochopiteľne, počnúc 90. rokmi sa začala nová etapa medzinárodných aktivít ÚEP. „Prvou lastovičkou“ bola **účasť ÚEP na medzinárodnom projekte – strach vyvolávajúce televízne správy** a ich vplyv na obyvateľov Viedne a Bratislavy. Nositeľom projektu bol Boltzmanov ústav pre mediálny výskum. Malo sa hlavne exaktným spôsobom preukázať, že atomových elektrární sa boja nielen Rakúšania ale aj Slováci. Kruciálnymi negatívnymi podnetmi boli krátke, naturalisticky zobrazené šoty z vojny v Juhoslávii, havárie na motorových pretekoch, dôsledky tragédie v Černobyle a pod., pozitívnymi boli scény z Mozartovej opery, prejav prezidenta ČSR v OSN, zábavy mládeže atď. Emócie z troch neurovegetatívnych procesov sa on-line registrovali a dopĺňali odpoveďami z prežívania ako aj nameranými osobnostnými charakteristikami. Výsledky boli vo forme expertnej správy odovzdané rakúskej vláde, hlavné – vedecké, vrátane rozdielov v postoji k jadrovým elektrárnam; niektoré boli publikované aj v SP.

V ostatnom decéniu sa zmluvná spolupráca so zahraničnými inštitúciami týkala tém tvoriacich zameranie ÚEP v excelentnosti. S finským partnerom – Department of Psychology, University Joensuu išlo spočiatku (2003-2007) o bariéry sociálnej a kognitívnej adaptácie u adolescentov, od r. 2007 sa spolupráca týkala implicitných teórií inteligencie a múdrosti. Na téme osobnosť a poznávanie v náboženskom kontexte spolupracoval ÚEP v r. 2005-2007 s Ústavom sociálnej psychológie a psychológie náboženstva Katolíckej univerzity v Lubline. Spolupráce sa realizovali dlhodobými študijnými pobytmi, výmenou výskumných metodík, vyžiadanými prednáškami.

Osobitný druh zahraničného kontextu ÚEP tvorili **vycestovania pracovníkov na krátkodobé pobyty do zahraničia**; najčastejšie išlo o aktívnu účasť na medzinárodných podujatiach. Niet takého svetadiela, v ktorom sme neboli odborne prítomní a výpočet krajín, ktoré navštívili pracovníci ÚEP by zabraľ veľa priestoru. Žiada sa však uviesť, že od 60.

rokov mal ÚEP hoci len jedným zástupcom aktívnu účasť na všetkých kongresoch IUPsyS – Medzinárodnej únie vedeckej psychológie (okrem XXVIII. r. 2004 v Číne). Početne sme boli zastúpení na XVIII. kongrese r. 1966 v Moskve a takmer reprezentatívne pri storočnici psychológie na XXII. kongrese v Lipsku (1980); podobné sa týka „European“ kongresov ako aj zjazdov niektorých národných psychologických spoločností, najmä DGfP – Nemeckej psychologickéj spoločnosti.

Náčrt koncíznych výsledkov ÚEP od jeho vzniku do r. 2010 by nebol dostatočne reprezentatívny, keby sa nepoukázalo na aktivity jeho pracovníkov v oblasti výchovy. Rozvíjali sa v troch smeroch: **postgraduálne školenia psychológov, vedenie kurzov na vysokých školách, informačno-popularizačná činnosť.**

V minulosti bol ÚEP jediným školiacim pracoviskom vedeckej výchovy v psychologických vedách; do r. 1989 väčšina slovenských psychológov získala vedeckú hodnosť CSc., či už ako internú alebo externú aspirantúru, v ÚEP. Ďalej v ÚEP bola donedávna najvyššia koncentrácia slovenských psychológov s najvyššou vedeckou hodnosťou DrSc. Napriek nie celkom prirodzeným vzťahom medzi vysokými školami a SAV, predsa len sa niektorým z ÚEP podarilo získať pedagogicko-vedecké hodnosti. Vedúci pracovníci ÚEP však mali neraz nenahraditeľnú účasť na habilitáciách či inauguráciách pracovníkov slovenských vysokých škôl. Navyše patrili k zakladajúcim osobnostiam nových vysokoškolských učilíšť psychológie, osobitne v Košiciach a v Trnave.

Z pera či úst pracovníkov vznikol teraz už nevyčísľiteľný rad informačno-popularizačných psychologických výstupov vo všetkých druhoch médií. Dbali sme na to, aby sa v týchto prezentáciách neprekročili kompetencie a naše špecializácie. V r. 1973, keď rok predtým bolo administratívne zrušené vyučovanie psychológie na gymnáziách, pracovníci ÚEP publikovali týždenne kurz základov psychológie v denníku Smena.

Namiesto záveru

Ten si môže urobiť aj ten/tá, kto túto „správu“ o činnosti ÚEP od jeho vzniku doteraz prečítal. Hoci jej autor v predhovore sľúbil, že sa vyhne hodnoteniu a najmä pričineniu jednotlivých pracovníkov k dosiahnutým výsledkom, predsa len mohol by vzniknúť dojem o subjektivistickom líčení histórie ÚEP. Nezazlievam, ale dopĺňam, že som si dosť dobre vedomý aj nedostatkov i pochybení čiastočne peripetického vývoja ÚEP za uplynulé obdobie. Spolieham sa však na to, že najmä vedecko-výskumnú, vedecko-publikačnú i vedecko-organizačnú činnosť ÚEP priebežne objektívne posúdili iní, nezávislí, ba dokonca aj módni superkritici. O tom je dosť dokladov ako doma, tak aj v relevantnom zahraničí. V tejto súvislosti si dovoľujem upozorniť len na tri pramene, a to: monografiu V. Pečjaka „Veliki psiholozi o psihologiji“ (1983), monografiu J. Hoskovca „Záhady experimentální psychologie“ (1992) a „Malé dějiny české a středoevropské psychologie“ (Hoskovec-Hoskovcová, 2000).

Literatúra

BARDIN, L.V., Raboty bratislavskich psychologov po zritel'nomu vospriyat'iatu. Voprosy psichologii, 1971, č. 5, 149.

HOSKOVEC, J., Tajemství experimentální psychologie. Praha, Academia, 1992.

HOSKOVEC, J., HOSKOVCOVÁ, S., Malé dějiny středoeurópske psychologie. Portál, 2000.

Kol., Výberová bibliografia pôvodných prác Ústavu experimentálnej psychológie SAV za r. 1955-1974. Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 1975, 100 s.

KOŠČO, J. Czechoslovakia. In Staudt Sexton V., Misiak, H. (Eds.), Psychology around the world. Brooks/Cole, Monterey, 1976, 91-103.

KOVÁČ, D., Czechoslovakia. In Hogan, J.D. (Eds.), International Psychology. Univ. of Nebraska Press, Lincoln, 1992, 95-105.

KOVÁČ, D., Totality against psychology in Czechoslovakia: the power's fear of psychology and psychologists coping with power. In: J.P. van Strien et al. (Eds.), Cheiron Europe 11th annual conference, University Groningen, Groningen, 144-150.

KOVÁČ, D., HALMIOVÁ, O. (red.) a kol., Najvýznamnejšie výsledky vedeckého bádania Ústavu experimentálnej psychológie SAV do r. 1978. Bratislava, Správy Ústavu experimentálnej psychológie SAV, 1978, č. 315.

KOVÁČ, D. a kol., Ústav experimentálnej psychológie SAV (1955-1995). Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 1995.

KOVÁČ, D. a kol., Polstoročné jubileum Ústavu experimentálnej psychológie SAV (1995-2005) a jeho prínos ku kontinuálnemu vývoju psychológie na Slovensku. Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2005.

PARDEL, T., KOVÁČ, D., Psychology in Slovakia on the 30th anniversary of the foundation of ČSSR. In Studia psychologica, 18, 1976, 5-17.

RUISEL, I., Centrum excelentnosti výskumu inteligencie a tvorivosti CEVIT. Záverečná správa o činnosti Centra excelentnosti SAV. Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2006.

RUISEL, I., Centrum excelentnosti výskumu kognícií – CEVKOG. Závěrečná správa o činnosti Centra excelentnosti SAV. Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2010.

VITOUCH, P., TINCHON, H.-J. Die Wirkung von angstauslösender Berichterstattung zu aktuellen Umwelt Problemen in grenznahen Ballungsräumen am Beispiel der Atomkraftwerksdiskussion in Österreich und der CSFR (Wien-Bratislava). Wien, Ludwig-Boltzmann Institut für empirische Medien Forschung, 1994.

Psychologické štúdie I-VI. Bratislava, Vyd. SAV, 1957, 1960-1964.

Správy programu komplexného výskumu človeka v SAV. Ústav experimentálnej psychológie SAV, 1988, č. 1, č. 2.

Správy Ústavu experimentálnej psychológie SAV, č. 1-525, 1963-1989.

Studia psychologica, 1965-2010.

Prílohy

Príloha č. 1

Zoznam knižných publikácií, monografií a editorovaných tímových prác (1955-2010).

ADAMOVOVÁ, L., HALAMA, P., 2009, Vzťahová väzba a religiozita. Bratislava: Slovak Academic Press, 102 s.

BAČOVÁ, V., 2009, Súčasný smery v psychológii: Hľadanie alternatív pozitívizmu. Bratislava: VEDA, 281 s. (2. doplnené a upravené vydanie).

BAČOVÁ V. (ed.), 2010, Rozhodovanie a usudzovanie: Pohľady psychológie a ekonómie I. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 207 s.

DANIEL, J., 1963, Psychológia práce. Bratislava: Práca, 151 s.

DANIEL, J. a kol., 1964, Psychologické problémy v priemyselnej výrobe. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 156 s.

DANIEL, J., 1967, Psychologické aspekty pracovného zácviaku. Bratislava: Práca, 136 s.

DANIEL, J., 1972, Psychológia pri budovaní socialistickej spoločnosti. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 83 s.

DANIEL, J. a kol., 1975, Psychologická analýza činnosti operátora. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 242 s.

DANIEL, J., 1984, Psychická záťaž v laboratórnych a terénnych podmienkach. Bratislava: Veda, 236 s.

DANIEL, J., KUBALÁK, M. (ed.), 1988, Psychologické aspekty smenovej práce. Bratislava: Práca, 182 s.

DANIEL, J., PIKALA, J. (red.), 1976, Psychológia práce. Bratislava: Práca, 224 s.

DORNIČ, S., ČERMÁK, M., 1965, Psychika a tuberkulóza. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 112 s.

FICKOVÁ, E. (ed.), 2001, Osobnosť a zvládanie záťaže. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 95 s.

HALAMA, P., ADAMOVOVÁ, L., HATOKOVÁ, M., STRIŽENEC, M., 2006, Religiozita, spiritualita a osobnosť. Vybrané kapitoly zo psychológie náboženstva. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 165 s.

HALAMA, P., 2007, Zmysel života z pohľadu psychológie. Bratislava: Slovak Academic Press, 223 s.

HALMIOVÁ, O., 1981, Pamäťová hľadacia činnosť. Bratislava: Veda, 128 s.

HALMIOVÁ, O., POTAŠOVÁ, A., 1992, Kognitívno-osobnostné aspekty sociálneho styku. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 124 s.

HATOKOVÁ, M. a kolektív, 2009, Sprevádzanie chorých a zomierajúcich. Bratislava: Don Bosco, 215 s.

HRABOVSKÝ, M., HRABOVSKÁ, A., 1989, Inventár potrieb. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.

JURČOVÁ, M., 2009, Tvorivosť v každodennom živote a vo výskume. Bratislava: IRIS, 265 s.

JURČOVÁ, M. (ed.), 2000, Tvorivá osobnosť a jej sociálna kompetencia. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 88 s.

JURČOVÁ, M., DOHŇANSKÁ, J., PIŠÚT, J., 2000, Didaktika fyziky – Rozvíjanie tvorivosti žiakov a študentov. Bratislava: Univerzita Komenského, 243 s.

JURČOVÁ, M., DOHŇANSKÁ, J., PIŠÚT, J., VELMOVSKÁ, K. (editori), 2002, Development of creativity pupils and students in physics education. Bratislava: Fakulta matematiky, fyziky a informatiky, Univerzita Komenského, 80 s.

JURČOVÁ, M., ZELINA, M. (editori), 1994, Kreativizácia a jej bariéry. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 125 s.

JURČOVÁ, M., ZELINA, M. (editori), 1995, Creativization and its Barriers. Bratislava: SAP - Slovak Academic Press, Ltd., 91 s.

KONDÁŠ, O., KORDAČOVÁ, J., 2000, Iracionalita a jej hodnotenie. Bratislava: Stimul, 160 s.

KOVÁČ, D., 1960, Psychologická tvorba na Slovensku 1918-1948. (Supplement k Psychologickým štúdiám II), Bratislava: Vydavateľstvo SAV.

KOVÁČ, D. (red.), 1962, Psychológia a niektoré otázky súčasnosti. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.

KOVÁČ, D. a kol., 1969, Psychologická propedeutika pre vysokoškóľákov. Bratislava: SPN, 220 s.

KOVÁČ, D. (Hg.), 1970, Visuelles Wahrnehmen: Sein Anteil am Verhalten. Bratislava: Verlag der Slovakischen Akademie der Wissenschaften, 181 s.

KOVÁČ, D. (ed.), 1976, Metodologické problémy psychológie v rozvoji európskych socialistických krajín. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 225 s.

KOVÁČ, D., 1976, K integrácii v psychológii. Bratislava: Psychodiagnostika, 82 s.

KOVÁČ, D., 1985, Teória všeobecnej psychológie. Bratislava: Veda, 348 s.

KOVÁČ, D., 1990, Teoretische Fragen der allgemeinen Psychologie. Berlin: Volk und Wissen, 328.

KOVÁČ, D. a kol., 1995, Ústav experimentálnej psychológie SAV 1955-1995: Jeho prínosy pre rozvoj psychológie na Slovensku. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 283 s.

KOVÁČ, D., 1996, Základné kategórie psychológie (po 100-ročnom vývoji ako autentickej vedy). Trnava: Trnavská univerzita, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 50 s. Dotlač Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 49 s.

KOVÁČ, D. a kol., 1998, Naše vstupy do novodobého psychologického poznania v medzinárodnom kontexte. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 72 s.

KOVÁČ, D., 2001, Development of Psychology of Work and Organization in Slovakia (The more Salient Events in 1928-1989). In: Fragments of the 80 Years of History of Psychology of Work and Organization in the Czech Republic and Slovakia. Prague: CAWOP, 19-31.

KOVÁČ, D., 2002, Osobnosť – od formovania k sebautváraníu. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 67 s.

KOVÁČ, D. (ed.), 2002, Psychologické sondy do spirituálno-religiózneho sféry života. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 128 s.

KOVÁČ, D. (ed.), 2003, K problémom kultivácie integrovanej osobnosti na prahu 21. st. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 164 s.

KOVÁČ, D., 2003, Diplomová práca z psychológie – ako ju kvalitne vypracovať. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 71 s.

KOVÁČ, D. a kol., 2005, Polstoročné jubileum Ústavu experimentálnej psychológie SAV (1955 – 2005) a jeho prínos ku kontinuálnemu vývoju psychológie na Slovensku. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 170 s.

KOVÁČ, D. a kol., 2005, Psychológia pre budúcnosť. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 53 s.

KOVÁČ, D., 2007, Psychológiou k metanoi. Bratislava: Veda, 475 s.

KOVÁČ, D., DANIEL, J. a kol., 1989, Psychologické zefektívňovanie práce v podmienkach VTR. Bratislava: Práca, 176 s.

KOVÁČ, D., HALMIOVÁ, O. (red.), 1978, Najvýznamnejšie výsledky vedeckého bádania Ústavu experimentálnej psychológie SAV do r. 1978. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 102 s.

KOVÁČ, D., KOVÁLIKOVÁ, V. (ed.), 1993, Zakladajúce osobnosti, peripetie a ponaučenia z novodobého vývoja psychológie na Slovensku. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 134 s.

KOVÁČ, D., POTAŠOVÁ, A. (red.), 1992, Psychológia v riešení ekologických problémov. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 82 s.

KOVÁČ, D., LOMOV, B., PATAKI, F., BELJAJEVA, A.V., 1983, Psychologičeskije issledovanija poznatel'nych processov i ličnosti. Moskva: Nauka, 216 s.

KUSÁ D. a kol., 2006, Zjavná a skrytá tvorivosť. Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 152 s.

POTAŠOVÁ, A. (ed.), 1993, Vplyv environmentálnych neurotoxínov na psychické funkcie detí. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 108 s.

POTAŠOVÁ, A. (ed.), 1997, Škodlivé látky v prostredí: Psychická a zdravotná prosperita detí. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 170 s.

- POTAŠOVÁ, A. (ed.), 2001, Inteligencia a osobnosť. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 187 s.
- POTAŠOVÁ, A. (ed.), 2002, Zvládanie záťaže – výskumné prínosy Ústavu experimentálnej psychológie SAV. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 66 s.
- PROPČÁKOVÁ, A., RUISEL, I. (eds.), 1992, Praktická inteligencia II. Vybrané metodiky. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 106 s.
- RUISEL, I., 1988, Pamäť a osobnosť. Bratislava: Veda, 376 s.
- RUISEL, I., 1995, Záhady pamäti. Bratislava: SAP, 152 s.
- RUISEL, I., 1999, Inteligencia a osobnosť. Bratislava: Veda, 239 s.
- RUISEL, I., 2000, Základy psychológie inteligencie. Praha: Portál, 183 s.
- RUISEL, I. (ed.) 2003, Inteligencia v rôznych kontextoch. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 110 s.
- RUISEL, I., 2004, Inteligencia a myslenie. Bratislava: IKAR, 432 s.
- RUISEL, I., 2005, Múdrosť v zrkadle vekov. Bratislava: IKAR, 293 s.
- RUISEL, I. (red.), 2006, Múdrosť – inteligencia – osobnosť. Bratislava, Vyd. Don Bosco, 169 s.
- RUISEL, I., (red.), 2006, Úvahy o inteligencii a osobnosti. Bratislava, Slovak Academic Press, 200 s.
- RUISEL, I., HALAMA, P., 2007, NEO päťfaktorový osobnostný inventár (podľa NEO Five-Factor Inventory P.T. Costu a R.R. McCraeho). Praha: Testcentrum – Hogrefe, 45 s.
- RUISEL, I., 2008, Osobnosť a poznávanie. Bratislava : IKAR, 256 s.
- RUISEL, I. a kolektív, 2008, Myslenie - osobnosť - múdrosť. Bratislava: Slovak Academic Press, 276 s.
- RUISEL, I., 2010, Poznávanie v historických súvislostiach. Ústav experimentálnej psychológie SAV. Bratislava: Slovak Academic Press, 439 s.
- RUISEL, I., PROKOPČÁKOVÁ, A. (eds.), 2010, Kognitívny portrét človeka. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 366 s.

RUISEL, I., MÜLLNER, J., FARKAŠ, G., 1986, Škála aktuálnej pamäti. Manuál. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.

RUISEL, I., MÜLLNER, J., FARKAŠ, G., 1986, DOPEN. Manuál. Bratislava: Psycho-diagnostické a didaktické testy.

RUISEL, I., SNOPOKOVÁ, N., 1975, Škála zjavnej anxiety pre deti. Bratislava: Psycho-diagnostické a didaktické testy, 38 s.

RUISEL, I., RUISELOVÁ, Z., 1990, Vybrané problémy psychológie poznávania. Bratislava: Veda, 320 s.

RUISEL, I., RUISELOVÁ, Z., PROKOPČÁKOVÁ, A. (eds.), 1993, Praktická inteligencia III. Úvahy a niektoré výskumné výsledky. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 124 s.

RUISELOVÁ, Z. (ed.), 1997, Bariéry kognitívnej a sociálnej adaptácie adolescentov. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 112 s.

RUISELOVÁ, Z., 1998, Adolescenti, normy a správanie, 1.časť. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 40 s.

RUISELOVÁ, Z. (ed.), 2000, Adjustačné problémy, charakteristiky zvládania a osobnosť adolescentov. Bratislava, Ústav experimentálnej psychológie SAV, 93 s.

RUISELOVÁ, Z., 2001, Adolescenti, normy a správanie, 2.časť. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 37 s.

RUISELOVÁ, Z. (ed.), 2002, Adjustačné problémy v rôznych obdobiach života: Teoretické a metodologické otázky. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 77 s.

RUISELOVÁ, Z. (ed.), 2003, Zvládanie záťaže a adjustácia v kontexte veku a osobnosti. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 86 s.

RUISELOVÁ, Z. a kol., 2006, Štýly zvládania záťaže a osobnosť. Bratislava: Slovak Academic Press.

RUISELOVÁ Z. a kolektív, 2009, Kontrafaktové myslenie a osobnosť. Bratislava: Slovak Academic Press, 170 s.

RUISELOVÁ, Z., BOEL, P. (eds.), 1992, Small Scale Marketing and Networking, the Avenue to Entrepreneurship. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV – IDEE PRODUKT, Eindhoven, 16 p. (vyšlo aj v slovenskej verzii).

- RUISELOVÁ, Z., FICKOVÁ, E. (eds.), 1994, Poznávanie a zvládanie záťažových situácií I. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 93 s.
- RUISELOVÁ, Z., FICKOVÁ, E. (eds.), 1994, Poznávanie a zvládanie záťažových situácií II. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 89 s.
- RUISELOVÁ, Z., RUISEL, I. (eds.), 1992, Praktická inteligencia I. Teoretické a metodologické problémy. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 158 s.
- SARMÁNY SCHULLER, I., RUISEL, I. (eds.), 1997, Praktická inteligencia IV. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 149 s.
- STRÍŽENEC, M., 1966, Psychológia a kybernetika. Bratislava: Veda, 241 s.
- STRÍŽENEC, M., 1971, Súčasnú tendencie v inžinierskej psychológii. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 203 s.
- STRÍŽENEC, M., 1978, Človek a počítač. Bratislava: Veda, 168 s.
- STRÍŽENEC, M., 1984, System: Czlowek – komputer. Warszawa: PWN, 220 s.
- STRÍŽENEC, M., 1994, Psychológia náboženstva (encyklopedické heslá). Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 57 s.
- STRÍŽENEC, M. (ed.), 1994, Kvalita života a životného prostredia – psychologické a medicínske aspekty. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 56 s.
- STRÍŽENEC, M. (ed.), 1996, Jean Piaget a slovenská veda. Bratislava: SAP – Slovak Academic Press, Ltd., 83 s.
- STRÍŽENEC, M., 1996, Psychológia náboženstva. Bratislava: Veda, 111 s.
- STRÍŽENEC, M. (ed.), 1997, Duchovný rozmer osobnosti: Interdisciplinárny prístup. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 115 s.
- STRÍŽENEC, M., 1999, Aktuálne problémy psychológie náboženstva. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 100 s.
- STRÍŽENEC, M., 2001, Súčasnú psychológia náboženstva. Bratislava: Iris, 236 s.

STRÍŽENEC, M., 2007, Novšie psychologické pohľady na religiozitu a spiritualitu. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 166 s.

STRÍŽENEC, M., RUISELOVÁ, Z. (eds.), 1993, Cognitive functions of personality – research and its theoretical impact. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 98 s.

ŠÍPOŠ, I., 1977, Pamäť a znovupoznanie. Bratislava: Veda, 205 s.

ŠÍPOŠ, I., 1978, Psychológia pamäti. Bratislava: SPN, 160 s.

ŠÍPOŠ, I., 1978, Psychológia pamäti. Kapitoly zo všeobecnej psychológie. Bratislava: SPN, 160 s.

ŠÍPOŠ, I., 1987, Horizonty psychológie, Bratislava: Veda, 208 s.

ŠÍPOŠ, I., KOLLÁRIK, T., 1975, Sociálna psychológia práce. Bratislava: Práca, 153 s.

ŠTIKAR, J., HOSKOVEC, J., STRÍŽENEC, M., 1982, Inženýrská psychologie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 251 s.

UHERÍK, A., 1965, Bioelektrická aktivita kože a jej využitie v experimentálnej psychológii. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 197 s.

UHERÍK, A., 1978, Psychofyziologické vlastnosti človeka. Bratislava: Psychodiagnostika, 448 s.

UHERÍK, A., 1988, Človek je len človek. Bratislava: Obzor, 288 s.

VÝROST, J., RUISEL, I. (eds.), 2000, Kapitoly z psychológie osobnosti. Bratislava: Veda, 282 s.

Chronologický prehľad Stretnutí psychológov podunajských krajín s niektorými ďalšími údajmi.

STRETNUTIA PSYCHOLÓGOV PODUNAJSKÝCH KRAJÍN (1967-2003)

- I. 1967 – Slovensko (*Smolenice*), organizátor D. Kováč,**
edičný výstup: *Studia psychologica*, Vol. 10-11,
1968-1969.
- II. 1970 – Slovensko (*Smolenice*), organizátor D. Kováč,**
edičný výstup: *Studia psychologica*, Vol. 13-14,
1971-1972.
- III. 1973 – Slovensko (*Smolenice*), organizátor D. Kováč,**
edičný výstup: *Studia psychologica*, Vol. 14-15,
1974-1976.
- IV. 1978 – Maďarsko (*Visegrád*), organizátor P. Rókusfalvy,**
edičný výstup: Kardos, L., Pléh, Cs., *Problems of Regulation of Activity*.
Budapest: Akadémiai Kiadó, 1980.
- V. 1980 – Sovietsky zväz (*Rostov Veliký*), organizátor B. F. Lomov,**
edičný výstup: Kováč, D. (Ed.) et al., *Psychologičeskije issledovanija poznavatelnyh procesov*.
Moskva: Nauka, 1983.
- VI. 1983 – Rakúsko (*Graz*), organizátor H. Huber.**
- VII. 1985 – Bulharsko (*Varna*), organizátor F. Genov.**
- VIII. 1987 – Spolková republika Nemecko (*Tützing*),
organizátori G. A. Lienert, G. Bäumlér, R. Fuchs,**
edičný výstup: *Psychologische Beiträge*, Vol. 30,
1988.
- IX. 1989 – Juhoslávia (*Ploče*), organizátor V. Pečjak.**
- X. 1993 – Slovenská republika (*Stará Lesná*), organizátor**

D. Kováč,

edičný výstup: *Studia psychologica*, Vol. 35, No 4-5, 1993.

XI. 2002 – Nemecká spolková republika (Regensburg), organizátor A. Thomas,

edičný výstup: *Psychology Science*, Vol. 46, Suppl. 1.

Príloha č. 3

Vedecké (odborné) podujatia organizované Ústavom experimentálnej psychológie SAV (a jeho predchodcami).

- **I. CELOŠTÁTNA KONFERENCIA ČESKOSLOVENSKÝCH PSYCHOLÓGOV**, Smolenice, 8.-10.11.1957; organizátori: Psychologické laboratórium SAV v spolupráci s Komisiou pre psychológiu pri ČSAV. Edičný výstup: Kováliková, V. (red.), *Využitie psychológie v socialistickej spoločenskej praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1959.
- **PSYCHOLOGICKÁ ANALÝZA ČINNOSTI OPERÁTORA**, Konferencia s medzinárodnou účasťou, Smolenice, 1972. Rovnomenný edičný výstup: Daniel, J. a kol., Bratislava: Veda, 1975.
- **"EXPERIMENT IN PSYCHOLOGY"**, medzinárodná konferencia, Smolenice, 1975.
Edičný výstup: *Studia psychologica*.
- **"POZNAVATEĽNÝJE PROCESSY I LIČNOSŤ"**, konferencie o výsledkoch medzinárodnej spolupráce, Smolenice, 1.-1978, 2.-1984, 3.-1989. Edičné výstupy: Kováč, D. et al., *Psichologičeskije issledovanija poznavateľnych porocessov i ličnosť*. Moskva: Nauka, 1983. Ostatné v *Studia psychologica*.
- **KONCEPČNÉ A ORGANIZAČNÉ OTÁZKY KOMPLEXNÉHO VÝSKUMU ČLOVEKA**, interdisciplinárny seminár, Vozokany, 1981. Edičný výstup: *Správy programu komplexného výskumu človeka v SAV*, 1988, č. 2.

- **ZAKLADAJÚCE OSOBNOSTI, PERIPETIE A PONAUČENIA Z NOVODOBÉHO VÝVOJA PSYCHOLÓGIE NA SLOVENSKU**, celoslovenská historicko-psychologická konferencia, Bratislava, 1993. Edičný výstup s rovnomenným názvom: Kováč, D., Kováliková, V. (ed.), ÚEP SAV, 1993.
- **KVALITA ŽIVOTA A ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA – PSYCHOLOGICKÉ A MEDICÍNSKE ASPEKTY**, odborný seminár s medzinárodnou účasťou. Rovnomenný edičný výstup: Stráženeč, M. (ed.), 1994.
- **OSOBNOSŤ V SPOLOČENSKÝCH MAKROZMENÁCH**, medziodborová konferencia typu panelového workshopu. Edičný podklad príspevkov: Kováč, D. (ed.), ÚEP SAV, 1997.
- **NAŠE VSTUPY DO NOVODOBÉHO PSYCHOLOGICKÉHO POZNANIA V MEDZINÁRODNOM KONTEXTE**, odborný seminár s medzinárodnou účasťou. Rovnomenný edičný výstup: Kováč, D., 1998.
- **INTELIGENCIA A OSOBNOSŤ**, odborný seminár s medzinárodnou účasťou. Rovnomenný edičný výstup: Potašová, A. (ed.), ÚEP SAV, 2001.
- **PSYCHOLOGICKÉ SONDY DO SPIRITUÁLNO-RELIGIÓZNEJ SFÉRY ŽIVOTA** odborný seminár. Rovnomenný edičný výstup: Kováč, D. (ed.), ÚEP SAV, 2002.
- **KULTIVÁCIA INTEGROVANEJ OSOBNOSTI NA PRAHU 21. STOROČIA**, workshop, ktorého podkladom bola 176-stranová publikácia "K problémom kultivácie ...", Kováč, D. (ed.), ÚEP SAV, 2003.
- **SOCIÁLNE PROCESY A OSOBNOSŤ**, česko-slovenské konferencie spoločne organizované štyrmi inštitúciami: Psychologický ústav FF MU, Psychologický ústav AV ČR, Ústav experimentálnej psychológie SAV, Spoločenskovedný ústav SAV.
 1. Brno 1998, rovnomenný edičný výstup: M. Svoboda, M. Blatný (ed.), Brno: Masarykova univerzita.
 2. Brno 1999, rovnomenný edičný výstup: M. Blatný, M. Svoboda (ed.), Brno: Masarykova univerzita.
 3. Brno 2000, rovnomenný edičný výstup: M. Blatný, M. Svo-

- boda, I. Ruisel, J. Výrost (ed.), Brno: Masarykova univerzita (vyšlo v r. 2001).
4. Brno 2001, rovnomenný edičný výstup: M. Blatný, M. Svoboda, I. Ruisel, J. Výrost (ed.), Brno: Psychologický ústav AV ČR, Sdružení SCAN (CD ROM, vyšlo v r. 2002).
 5. Stará Lesná 2002, rovnomenný edičný výstup: F. Baumgartner, M. Frankovský, M. Kentoš (ed.), Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, Ústav experimentálnej psychológie SAV (CD ROM).
 6. Pavlov 2003, rovnomenný edičný výstup: M. Svoboda, P. Humpolíček, J. Humpolíčková (ed.), Brno: Psychologický ústav FF MU (CD ROM).
 7. Stará Lesná 2004, rovnomenný edičný výstup: I. Ruisel, D. Lupták, M. Falat (ed.), Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV (CD ROM).
 8. Brno 2005, rovnomenný edičný výstup: Blatný, M. - Vobořil, D. - Květon, P. - Jelínek, M. - Balaščíková, V. (ed.), Sociální procesy a osobnost 2005. Psychologický ústav AV ČR: Brno, 2006. (CD ROM).
 9. Stará Lesná 2006, rovnomenný edičný výstup: Sociálne procesy a osobnosť 2006: zborník príspevkov. (ed.): Denisa Fedáková, Michal Kentoš, Jozef Výrost. - Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 2007.
 10. Telč 2007, rovnomenný edičný výstup: Sociální procesy a osobnost 2007: sborník příspěvků [elektronický zdroj]. - Brno: Psychologický ústav Filozofické fakulty Masarykovy Univerzity, 2007.
 11. Stará Lesná 2008, rovnomenný edičný výstup: Sociálne procesy a osobnosť 2008. L. Golecká, J. Gurnáková, I. Ruisel (ed.). Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2009 [CD-ROM]
 12. Třešť 2009, rovnomenný edičný výstup: Sociální procesy a osobnost 2009: Člověk na cestě životem: rizika, výzvy, příležitosti. Marek Blatný, Dalibor Vobořil, Petr Květon, Martin Jelínek, Veronika Sobotková, Sylvie Kouřilová (ed.). - Brno: Psychologický ústav AV ČR, 2010

13. Stará Lesná 2010, rovníomenný edičný výstup: Sociálne procesy a osobnosť 2010. Zborník abstraktov. - Košice: Spoločenskovedný ústav SAV, 2010.
14. Kroměříž 2011, rovníomenný edičný výstup: Sociální procesy a osobnost 2011: Člověk na cestě životem: křižovatky a mosty.
15. Seminár úcty a vďaky Prof. PhDr. Antonovi Jurovskému, DrSc., Bratislava, 27.3.2008.
16. D. Kováč a kol., Pohľady na vývoj psychológie na Slovensku 1918-1983 (v príprave).

INSTITUTE OF EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY: CONCISE RESULTS TO THE YEAR 2010

From Foreword

The incentive for this little work came from the Presidium of the Slovak Academy of Sciences, the initiator of the project under the name “History of the Slovak Academy of Sciences”. The institutes of the Slovak Academy of Sciences were asked to provide the most outstanding results, 3 – 4 at the most, each of them introduced on not more than 4 pages of written text. However, to fulfill this requirement was quite impossible and the author’s effort led to his little booklet.

The originally required significant results are complemented here by another four. Moreover, this publication is an attempt to present a wider image of the workings of the Institute of Experimental Psychology SASc. throughout its 58 years of existence, as there are no scientific results without scientific methods, discussions and presentations (see content).

Nevertheless, this publication offers only a concise survey of the most significant results, without relevant bibliographic data – such data is available in the booklet’s appendix and bibliography.

The newer information used to write this short booklet originates in the Annual reports of the Institute of Experimental Psychology between the years 1992 – 2010 and the final reports of grant projects.

As one of the few still living founders of the Institute of Experimental Psychology SASc., the author hopes to preserve its history for future generations. Because: a historian is not only a witness to history, a historian can be also considered a prophet turned backwards.

Bratislavská škola experimentální psychologie jako vědecká škola představuje takové těsné spojení vědců a odborníků, ve kterém se organicky spojuje komunikace s poznáváním, experimentální výzkum se získáváním vysoké odborné úrovně a formulace nových myšlenek a nálezů s jejich uchováváním a předáváním. Přitom je nutné vyzvednout tzv. interfunkční přístup jakožto ideově integrující a konsolidační fakta.

Prof. PhDr. Jiří Hoskovec, CSc., 1995

Вот почему хочется обратить внимание всех, кто следит за работами в области зрительного восприятия, на вышедшую в Братиславе книгу, написанную коллективом сотрудников Института экспериментальной психологии Словацкой академии наук под руководством Д. Ковача.

Интересна она прежде всего тем, что представляет собой обобщение важнейших результатов, полученных в течение многолетней работы одним из наиболее крупных в социалистических странах коллективов психологов-экспериментаторов.

Кирил В. Бардин, доктор наук, 1971

Das Niveau der Forschung auf dem Institut für Psychologie der Slowakischen Akademie der Wissenschaften war für uns Psychologen aus westeuropäischen Ländern eine angenehme Überraschung, vor allem da die Forschung streng experimentell verläuft, sogar ohne den in den sozialistischen Ländern dominanten Bezug zur sowjetischen Psychologie, obwohl Professor Lomov ein Ehrengast war.

Prof.Dr.med.Dr.phil.Dr.h.c.mult. G.A.Lienert, 1997